

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP  
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN  
2007:143  
ISSN 1654-0247

# Bibliotekariers uppfattningar om Bibliotek 2.0

## En fenomenografisk undersökning

ANNA BERNHEM  
LINNÉA KUSTER



HÖGSKOLAN I BORÅS  
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Bernhem/Kuster

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats  
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Bibliotekariers uppfattningar om Bibliotek 2.0  
– En fenomenografisk undersökning

Engelsk titel: Librarians' Conceptions of Library 2.0  
– A Phenomenographic Study

Författare: Anna Bernhem, Linnéa Kuster

Kollegium: 1

Färdigställt: 2007

Handledare: Alen Doracic

Abstract: In the library community there is a continuous discussion about enhancing user interactivity on library websites, according to the principles of Web 2.0, called Library 2.0. The purpose of this thesis is to study how librarians conceive Library 2.0. The focus is on the study of the librarians' conceptions of user interactivity on the website, and if the librarians conceive that their professional role is affected by Library 2.0. The study is implemented methodologically by interviewing six librarians and using phenomenography as an approach. The result showed several variations of descriptive conceptions that were divided into two conceptive categories. These two categories, A and B, are seen from three perspectives, the library as an institution, the librarians' professional role and the librarians' view of the user. Conception category A showed that Library 2.0 influences to a great extent, category B showed that Library 2.0 influences to a small extent. Examples of that influence are that Library 2.0 is a state of mind that permeates all library work. The professional role will be more individualized and that Library 2.0 will affect the relationship between librarian control and user influence. The user perspective shows conceptions that the social interaction will benefit in a democratic manner. The conceptions that Library 2.0 will influence to a small extent are not as prominent. The difference between category A and B indicates that Library 2.0 is conceived as something ideological as opposed to a technical tool. The results exhibit that Library 2.0 influences the library and the librarian.

Nyckelord: Bibliotek 2.0, Bibliotekarier, Yrkesroll, Bibliotekets webbplats, Användarens deltagande, Webb 2.0, Fenomenografi

<b>1. INLEDNING</b> .....	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar .....	3
1.3 Begrepp.....	3
1.4 Avgränsningar.....	4
1.5 Disposition.....	5
<b>2. BAKGRUND</b> .....	6
2.1 Bakgrund till Bibliotek 2.0 .....	6
<b>3. TIDIGARE FORSKNING</b> .....	9
3.1 Bibliotek 2.0.....	9
3.2 Bibliotekariens yrkesroll .....	14
<b>4. METOD</b> .....	19
4.1 Fenomenografi .....	19
4.1.1 Analys och resultat i en fenomenografisk studie .....	20
4.1.2 Urval och kvalitativa intervjuer.....	22
4.1.3 Fenomenografi inom biblioteks- och informationsvetenskap.....	24
4.1.4 Trovärdighet och representativitet .....	25
<b>5. ANALYS OCH RESULTAT</b> .....	26
5.1 Intervjudeltagarna .....	26
5.2 Utfallsrummet .....	26
5.2.1 Hur definierar du Bibliotek 2.0? .....	27
5.2.2 Ser du någon påverkan på yrkesrollen i och med Bibliotek 2.0? .....	29
5.2.3 Uppfattar du bibliotekets webbplats som en mötesplats? .....	33
<b>6. STRUKTURERING AV RESULTAT</b> .....	37
6.1 Två uppfattningskategorier ur tre perspektiv.....	37
6.2 Bibliotek 2.0 påverkar biblioteket som institution i stor utsträckning.....	37
6.2.1 Bibliotek 2.0 genomsyrar hela biblioteksorganisationen.....	37
6.2.2 För att överleva måste biblioteket vara en institution i tiden.....	38

6.3 Bibliotek 2.0 påverkar biblioteket som institution i liten utsträckning.....	38
6.3.1 Bibliotek 2.0 är ingenting nytt utan vad man gör det till.....	39
6.4 Bibliotek 2.0 påverkar bibliotekariernas yrkesroll i stor utsträckning.....	39
6.4.1 Individen i det kollektiva .....	39
6.4.2 Användarinflytande ger bättre service .....	40
6.4.3 Användarinflytande kontra kontroll.....	40
6.4.4 Bibliotekarien ska vara medveten om omvärlden .....	41
6.5 Bibliotek 2.0 påverkar bibliotekariernas yrkesroll i liten utsträckning.....	41
6.5.1 Förändrar inte arbetsuppgifterna i grunden .....	41
6.6 Bibliotekarierna uppfattar att Bibliotek 2.0 påverkar användarna i stor utsträckning .....	42
6.6.1 Det sociala samspelet ger mervärde .....	42
6.6.2 Användarens kunskap är värdefull .....	42
6.7 Bibliotekarierna uppfattar att Bibliotek 2.0 påverkar användarna i liten utsträckning.....	42
6.7.1 Skepsis gentemot användarens vilja till engagemang .....	43
7. DISKUSSION.....	44
7.1 Hur ser uppfattningarna om huruvida bibliotekariens yrkesroll påverkas av Bibliotek 2.0 ut? .....	44
7.2 Hur uppfattar bibliotekarier användarens närvaro på bibliotekswebben? .....	46
7.3 Hur uppfattar bibliotekarier det sociala samspelet på bibliotekswebben i och med Bibliotek 2.0? .....	47
7.4 Vilka uppfattningar om Bibliotek 2.0 förekommer bland bibliotekarier? .....	48
7.5 Slutsatser .....	49
7.6 Sammanfattande reflektioner av uppsatsen .....	50
8. SAMMANFATTNING .....	52
LITTERATURFÖRTECKNING .....	54
BILAGA 1. BIBLIST-FÖRFRÅGAN.....	57
BILAGA 2. INTERVJUGUIDE.....	58

## 1. INLEDNING

För närvarande förs det runt om i världen diskussioner inom biblioteksområdet om och hur biblioteken ska vidareutveckla sin webb. Artiklar i vetenskapliga tidskrifter, branschtidningar, bloggar och konferenser fylls just nu med debatter om begreppet Bibliotek 2.0. Vad det i stora drag handlar om är att göra bibliotekswebben mer interagerbar och användarvänlig genom att användarna är med och skapar innehållet. Det är också ett socialt verktyg där användare kan träffas och skapa gemenskaper. Det är ett sätt för biblioteken att följa med i den tekniska utvecklingen av webben och ligga i fas med användarnas förväntningar på teknik och service som påverkar våra vanor och sätt att tänka. Begreppet härstammar från Webb 2.0 som vi kommer att presentera i nästa kapitel.

Bibliotekarien Michael E. Casey var den som först började tala om Library 2.0 på sin blogg ”Library Crunch” i september 2005 (Casey 2005). Flera pågående diskussioner i olika länder försöker nu definiera mer exakt vad Bibliotek 2.0 betyder och innebär för biblioteken. Några poängterar de tekniska aspekterna av fenomenet medan andra hellre betonar de sociala och demokratiska aspekterna. Några tycker att Bibliotek 2.0 är något som revolutionerar biblioteksarbetet, medan andra menar att det bara är ett modebegrepp för att försöka attrahera så många användare som möjligt till biblioteket, något som de menar att biblioteket alltid har arbetat för.

I Sverige har vi kunnat följa hur Stockholms stadsbibliotek och biblioteken i Umeå börjat arbeta utifrån Bibliotek 2.0:s principer. Stockholms stadsbibliotek släppte i början av sommaren 2007 en betaversion av den nya interagerbara hemsidan. Bibliotek i andra svenska städer har också börjat visa intresse men vet ofta inte hur de ska gå till väga för att komma igång. Därför tycker vi att det skulle vara intressant att undersöka olika uppfattningar om Bibliotek 2.0 hos bibliotekarier som har kunskap och idéer om fenomenet.

### 1.1 PROBLEMFORMULERING

När vi började läsa in oss på ämnet märkte vi snart att det var de frågor som var av social karaktär som intresserade oss mest. Vi ville gå vidare från de texter vi tagit del av och undersöka vad det kan innebära för bibliotekarier att användare bjuds in för socialt deltagande i bibliotekets webbdokument. Frågor om hur bibliotekarier bemöter och uppfattar Bibliotek 2.0 och dess principer om att släppa in användare på lika villkor på bibliotekets interagerbara webbplats började intressera oss. Ses detta som en stor förändring för bibliotekarien och biblioteken?

Vidare började vi att ställa frågor om hur detta kan påverka bibliotekariens yrkesroll. Kommer yrkesrollen att påverkas av att användarna blir medskapare av dokument som bara bibliotekarier själva tidigare haft tillgång till? Samtidigt undrade vi i vilken utsträckning användarna egentligen kommer att släppas in, hur ser bibliotekarierna på denna närvaro? Frågor om användarnas eventuella engagemang väcktes också. Varför skulle användarna vilja interagera i bibliotekets webbplats när det finns så många specialinriktade, funktionella webbplatser som redan fungerar som mötesplatser? Vad har bibliotekarier för uppfattningar om det?

Användarens närvaro leder fram till frågor om vilka sociala möjligheter bibliotekarierna uppfattar att Bibliotek 2.0 innebär. Ser de särskilda mervärden med att införliva dessa tankar om interagering och kommunikation på webben? Vi är intresserade av att ta del av uppfattningar om karaktären på detta kommunikativa sociala samspel som kan ske mellan bibliotekarier och användare och även uppfattningar om samspel mellan användare på webbplatsen.

Vi vill undersöka detta genom intervjuer med bibliotekarier som är insatta i vad Bibliotek 2.0 handlar om. Enligt oss är bibliotekarierna insatta om de har en uppfattning om vad Bibliotek 2.0 innebär och har reflekterat över vad det kan betyda för biblioteket och för dem själva i sin yrkesroll. Det kan handla om att de har praktiska och/eller teoretiska kunskaper om Bibliotek 2.0.

Vi är ute efter deras syn på vad det kan innebära och därför anser vi att en fenomenografisk ansats kan hjälpa oss att få svar på våra frågor. Den fenomenografiska ansatsen handlar om att få ta del av olika uppfattningar om ett fenomen. Det är olika variationer av uppfattningar, inte individernas isolerade åsikter som vi vill ha kunskap om. Vi tror att det ger en verkligare bild av vad ett fenomen kan innebära.

Om biblioteken ska ha en framtid i vårt samhälle tror vi att de måste visa sig nödvändiga. Förändringar av bibliotekswebben är på gång på flera bibliotek och vi vill undersöka hur bibliotekarier tänker kring att den nya interagerbara bibliotekswebben byggs in i dess verksamhet.

För att få svar på våra frågor har vi formulerat nedanstående syfte och frågeställningar som presenteras i följande avsnitt.

## 1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med vår uppsats är att undersöka variationer av uppfattningar om Bibliotek 2.0 hos bibliotekarier i vår studie. Genom detta vill vi studera om – och i så fall hur – yrkesrollen påverkas och hur de uppfattar användarnas närvaro på webbplatsen samt hur denna närvaro leder till ett socialt samspel. Med detta syfte hoppas vi kunna ge ökad förståelse om fenomenet.

För att kunna besvara syftet har vi formulerat fyra frågor varav den första är av övergripande karaktär.

- Vilka uppfattningar om Bibliotek 2.0 förekommer bland bibliotekarier?
  - Hur ser uppfattningarna om huruvida bibliotekariens yrkesroll påverkas av Bibliotek 2.0 ut?
  - Hur uppfattar bibliotekarier användarens närvaro på bibliotekswebben?
  - Hur uppfattar bibliotekarier det sociala samspelet på bibliotekswebben i och med Bibliotek 2.0?

## 1.3 BEGREPP

Här redogör vi för begrepp och företeelser som förekommer i vår uppsats.

2.0: Ibland använder vi oss av 2.0 istället för Bibliotek 2.0 eller Webb 2.0 på grund av de otympliga begreppen.

BIBLIOTEKSSYSTEM: När vi använder oss av uttrycket bibliotekssystem menar vi den publika katalogen, OPAC, och bibliotekets webbplats.

BLOGG: Från engelskans ”weblog”. En blogg är en slags loggbok eller dagbok på webben. Begreppet myntades i slutet av 1990-talet. Ofta handlar bloggar om aktuella händelser och iakttagelser. Den som har en blogg lägger ofta ut länkar på den för att hänvisa till det man vill uppmärksamma folk på. Bloggen är interagerbar på så vis att vem som helst kan lämna en kommentar.

COMMUNITY: På engelska kan community ha en mängd innebörder men här menar vi en webbaserad social mötesplats för en grupp människor som delar ett gemensamt intresse. Community används ofta i svenskan för att beskriva en gemenskap på nätet. Communityn är en plats för att träffa likasinnade. Den kan vara öppen för alla, sluten för en viss grupp eller kräva medlemskap. I vår uppsats använder vi begreppen community och mötesplats för att beskriva bibliotekets webbplats.

FOLKSONOMIER – TAGGAR/ETIKETTER: En folksonomi är, till skillnad från taxonomin, ett sätt att kategorisera på ett öppet, informellt och ohierarkiskt sätt. Istället för en kontrollerad ämnesordlista kan användaren bestämma helt på egen hand hur något ska kategoriseras. Den är ett slags social klassifikation där man klassificerar utifrån en personlig referensram. Folksonomin är uppbyggd av taggar efter engelskans ”tag”, eller så kallade etiketter. Användaren kan själv sätta etiketter på sina bilder, böcker eller blogginlägg. Det ska göra det lättare att söka, hitta och koppla samman olika typer av material. Etiketterna kan samlas i så kallade taggmoln som visualiserar vilka etiketter det ofta söks igenom.

KOLLEKTIV INTELLIGENS: Innebär att människor genom interagering, samarbete och skapande på webben tillsammans kan bilda en större förståelse än summan av de deltagande användarna.

WIKI: En wiki är en typ av webbplats där vem som helst kan bidra med innehåll, det är en slags plattform för samarbete. Innehållet i en wiki går att förändra genom att lägga till, ta bort eller länka information på ett enkelt sätt, vilket alla som deltar har möjlighet att göra. En wiki kan också ha begränsad tillgänglighet för de med särskilt lösenord, så att en enskild grupp kan jobba på ett dokument tillsammans. Det typiska exemplet är den fria encyklopedin Wikipedia.

## 1.4 AVGRÄNSNINGAR

Vårt perspektiv ligger hos bibliotekarierna och hur de uppfattar att deras arbetsuppgifter och därmed yrkesrollen eventuellt påverkas genom Bibliotek 2.0. Vi kommer därför att välja bort intervjuer med projektledare och andra personer som kan vara väl insatta i fenomenet i sig, men som inte har erfarenhet av biblioteksarbete.

Vidare kommer vi att avgränsa vår studie mot den synligare delen av Bibliotek 2.0. Med det menar vi bibliotekets webbplats och de 2.0-lösningar som man kan se här i form av till exempel bloggar, chatt och etiketter som är användarnas egna ämnesord. Vi är alltså inte intresserade av hur man skulle kunna bygga in osynliga 2.0-funktioner i bibliotekssystemen, som till exempel funktioner där systemet frågar användaren om de menade X när de inte får några träffar. Det är inte hur det tekniskt fungerar som vi intresserar oss för utan snarare hur de tekniska funktionerna påverkar användarna och bibliotekarierna socialt.

I samband med att användare och bibliotekarier publicerar sig på webbsidor kan frågor om personlig integritet framträda. Det är lätt att tangera privacy-

problematik även i Bibliotek 2.0-sammanhang. Användare och bibliotekarier som interagerar med varandra och finns på Internet måste fundera över hur de bör skydda sig och sina användare. Detta är intressanta frågor men är inte det som vi fokuserar på i vår uppsats.

## 1.5 DISPOSITION

Vår uppsats består av åtta kapitel. I de följande påbörjas varje kapitel med en introduktion som i stora drag förklarar vad som ingår i kapitlet.

Kapitel två innehåller en bakgrund till Bibliotek 2.0. Kapitlet syftar till att introducera fenomenet till läsaren. I kapitlet presenterar vi Webb 2.0 och teorin om Long Tail. I kapitel tre går vi igenom tidigare forskning kring både Bibliotek 2.0 och bibliotekariens yrkesroll. Kapitlet syftar till att ge en fördjupad bild av uppsatsens områden.

Fenomenografi är den forskningsansats vi har valt som analysmetod och den presenterar vi närmare i kapitel fyra. Vår metod för att samla in det empiriska materialet till uppsatsen är kvalitativa semistrukturerade intervjuer. I kapitel fem analyserar vi våra intervjuer utifrån den fenomenografiska ansatsen. Vår analys utgår från tre ingångsfrågor som vi ställde till intervjudeltagarna. Utifrån dessa presenterar vi ett antal olika uppfattningar våra intervjudeltagare har om Bibliotek 2.0 i så kallade beskrivningskategorier.

I kapitel sex strukturerar vi beskrivningskategorierna i så kallade uppfattningskategorier som belyser kollektiva uppfattningar för att kunna se mönster av uppfattningar. I kapitlet har vi också skapat en tabell för att schematiskt visa kategoriernas relation till varandra. Här presenteras också de tre perspektiv vi funnit i det empiriska materialet.

I det därpå följande kapitlet diskuterar vi våra uppfattningskategorier med vår tidigare forskning. Under detta kapitel presenterar vi ett avsnitt med våra slutsatser. Vi har valt att göra på det sättet eftersom vi redan i vår diskussion går igenom uppsatsens frågeställningar och visar på hur våra resultat svarar mot dem. Kapitlet avslutas med ett avsnitt där vi reflekterar över vårt genomförande av uppsatsen.

Slutligen sammanfattar vi vår uppsats. Därpå följer litteraturlistan och bilagor om hur vi tog kontakt med våra intervjudeltagare samt vår intervjuguide.

## 2. BAKGRUND

I detta kapitel presenterar vi bakgrunden till fenomenet Bibliotek 2.0 för att sätta in läsaren i studiens ämne. Begreppet Bibliotek 2.0 är översatt från det amerikanska begreppet Library 2.0 och bygger delvis på idéerna bakom Webb 2.0 och Long Tail. Nedan går vi igenom vad Webb 2.0 och Long Tail innebär.

### 2.1 BAKGRUND TILL BIBLIOTEK 2.0

Bibliotek 2.0 är, enligt Wikipedia, en löst definierad modell för en modern biblioteksservice. Den delar samma filosofi som Webb 2.0 som handlar om att användaren bidrar med information till biblioteket genom sitt deltagande. Det handlar också om att komma bort från den envägs kommunikation som historiskt präglade biblioteksverksamhetens service och att ständigt utveckla biblioteksservicen så att den bäst gagnar användaren. (Wikipedia 2007)

Begreppet Webb 2.0 myntades av Tim O'Reilly och Dale Dougherty vid en konferens om webbutveckling i San Francisco i USA år 2004 (Stephens 2006, s. 8). Tillsammans driver de företaget O'Reilly Media, ett datateknologiföretag som bland annat ordnar konferenser och ger ut litteratur om datateknik. Vid konferenstillfället presenterade de vad de funnit som anledningar till varför vissa företag överlevde den så kallade IT-kraschen i början av 2000-talet. De fann att företag som utnyttjat webben enligt Webb 2.0:s principer om interagerbarhet hade klarat sig bättre än övriga. O'Reillys egna exempel på interagerbara webbplatser är Wikipedia som i motsats till Britannica Online låter användarna själva skapa innehållet i uppslagsverket samt bloggar som på liknande sätt har medskapande funktioner i motsats till hemsidor. Tim O'Reilly har på sin hemsida senare försökt definiera vad Webb 2.0 innebär:

Web 2.0 is the network as platform, spanning all connected devices; Web 2.0 applications are those that make the most of the intrinsic advantages of that platform: delivering software as a continually-updated service that gets better the more people use it, consuming and remixing data from multiple sources, including individual users, while providing their own data and services in a form that allows remixing by others, creating network effects through an "architecture of participation", and going beyond the page metaphor of Web 1.0 to deliver rich user experiences. (O'Reilly, 2005a)

Denna definition är ganska kortfattad och kan vara svårtolkad men O'Reilly försöker förklara vad han menar i en annan – längre – definition som heter "What is Web 2.0?". Att webben används som en plattform förklaras med att olika webbtjänster är webbaserade och ofta gratis för användaren istället för att vara datorbaserade och kostsamma. Webb 2.0-teknik handlar alltså snarare om serviceförbättring än om produktutveckling. Det innebär bland annat att se användarna som medutvecklare till webbtjänster och det är därför som fler av Webb 2.0:s tjänster kallas för "ständiga betor" i och med att de ständigt utvecklas. Genom denna "deltagararkitektur" så utvecklas webben. Ju fler som deltar och hittar kopplingar mellan olika innehåll och länkar ihop dessa desto större och bättre blir webben. (O'Reilly 2005b)

Mycket av kritiken mot begreppet Webb 2.0 är att det är svårförklarat och egentligen bara en marknadsföringsterm. Skaparen av webben, Tim Berners-Lee var skeptisk i en intervju. På frågan om han tycker att Webb 1.0 handlar om att koppla samman datorer medan Webb 2.0 handlar om att koppla samman människor svarade han att webben alltid handlat om att koppla samman människor. Webb 2.0 är bara en jargong som ingen förstår vad det betyder, menar Berners-Lee. (Anderson 2006)

När Bibliotek 2.0 ska definieras nämns ofta begreppet Long Tail. Det är en ekonomisk teori om att Internet slår omkull tidigare ekonomiska lagar om storsäljande titlar. Chris Anderson, chefredaktör för tidskriften *Wired*, är författare till boken *Long Tail*. Han förklarar att storsäljarnas tid från 1970- och 1980-talen är över (2007, s. 12). Genom tillgång på bland annat bredband och MP3-spelare slås det kommersiella innehållet och amatörinnehållet idag istället på lika villkor (s. 13). Anderson pekar på att de flesta titlar, oavsett om det handlar om böcker, film eller musik, inte är storsäljare. Genom Internet kan alla titlar, även de allra mest nischade, få plats att exponeras och därför upptäckas av en konsument.

Begreppet Long Tail syftar på den långa kurva (liknandes en svans) av titlar på y-axeln i ett diagram och symboliserar övriga titlar efter storsäljarna. Axeln följer på x-axelns här höga stapel som i sin tur symboliserar de storsäljande titlarna. Enklare beskrivet kan man säga att "svansen" symboliserar de varor på marknaden som konsumeras av ett mindre antal personer och som följer på försäljningssuccéerna. "Svansen" består således av nischade varor, och är längre än stapeln med storsäljare är hög, alltså går det att tjäna pengar även på de smalare titlarna. (Se diagram på nästa sida.)

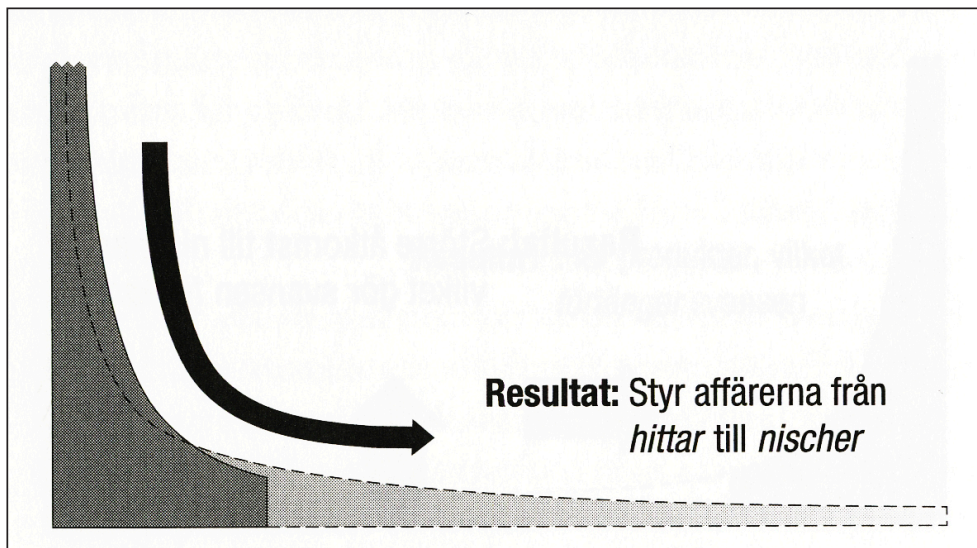


Diagram över Long Tail. (Anderson 2007, s. 74)

I boken återkommer Anderson ofta till företaget Amazon som arbetar utifrån dessa idéer. Funktioner som "De som köpte den här boken köpte också den här ..." är typiska för Amazon och Long Tail. I nästa kapitel presenterar vi hur Long Tail-teorin kopplas till bibliotekets verksamhet.

### **3. TIDIGARE FORSKNING**

På grund av att Bibliotek 2.0 är ett så nytt fenomen är forskningen om det av introducerande och teoretiserande karaktär. Forskning om hur bibliotekariens yrkesroll påverkas av Bibliotek 2.0 ligger fortfarande i framtiden varför vi har beslutat att dela upp forskningsöversikten i två delar. Kapitlet börjar således med en genomgång av den forskning vi tagit del av rörande Bibliotek 2.0 och fortsätter i nästa avsnitt om yrkesrollen.

När vi läste in oss på forskning kring yrkesrollen intresserade vi oss främst för hur bibliotekariens yrkesroll definieras, för att senare kunna göra jämförelser med hur arbetet med Bibliotek 2.0 eventuellt påverkar yrkesrollen och arbetsuppgifterna. Vi presenterar därför några definitioner av yrkesrollen. Forskningen om yrkesrollen är bred och för att inte tappa fokus har vi valt bort forskningstexter som handlar om professionsteorier och yrkets status. För att komplettera forskning som mer går in på kärnan i yrkesrollen presenterar vi forskning som kopplar samman bibliotekariens yrkesroll med hur den påverkas av Informations- och kommunikationsteknik (IKT). Detta för att sätta in yrkesrollen i ett större sammanhang än bara vilka arbetsuppgifter bibliotekarierna har.

Att välja ut och presentera relevant material i en vetenskaplig studie är viktigt. Mycket av litteraturen i detta avsnitt har vi funnit i referenser i andra vetenskapliga artiklar och undersökningar om Bibliotek 2.0 och yrkesrollen. Vi har också sökt i databaser såsom LISA och Högskolan i Borås biblioteks söktjänst Samsök. Vår handledare har även hänvisat till adekvat litteratur. Vi har även hittat material genom att söka på Internet. Peter Gigers licentiat hittade vi till exempel på det sättet. De texter vi tagit del av om Bibliotek 2.0 kommer främst från USA. Det beror på att fenomenet är så nytt och att diskussionen startade där. Forskning kring yrkesrollen har större geografisk spridning och här har vi valt texter från USA och de nordiska länderna.

#### **3.1 BIBLIOTEK 2.0**

Den som först överförde begreppet 2.0 till en bibliotekskontext var Michael E. Casey, bibliotekarie på folkbiblioteket Gwinnett County i Georgia i USA. Tillsammans har Casey och Laura C. Savastinuk, som arbetar som bibliotekarie på samma bibliotek, skrivit en artikel om hur de definierar Bibliotek 2.0. De menar att det handlar om att förbättra servicen till användarna och att nå icke-användarna. Det handlar vidare om att biblioteket ständigt ska utvecklas och att användarna ska få mer att säga till om både i det fysiska biblioteket och på dess webb (Casey & Savastinuk 2006, s. 40).

Definitionen av Bibliotek 2.0 är alltså inte direkt överförbar från Webb 2.0. Casey och Savastinuks definition av Bibliotek 2.0 innefattar även det fysiska biblioteket och går därmed utanför webben som Webb 2.0 är begränsad till. I år gav de ut en bok som är en slags fortsättning och fördjupning av artikeln där de mer utförligt presenterar tankar och idéer bakom Bibliotek 2.0. I boken *Library 2.0 – A Guide to Participatory Library Service* (2007), som är en handbok för bibliotekarier som vill utveckla biblioteksarbetet, kallar de Bibliotek 2.0 för en biblioteksservicemodell och presenterar bland annat tankar kring Long Tail. Ett sätt för biblioteket att arbeta utifrån Long Tail är att förändra rutinerna vid fjärrlån. Dagens rutiner vid fjärrlån är kostsamma och ineffektiva när det kommer till frakt och personal. Istället pekar de på de bibliotek som börjar förändra rutinerna genom att istället köpa billiga begagnade böcker från olika webbplatser. Dessa böcker kan sedan säljas vidare eller inkluderas i beståndet. (2007, s. 65)

Casey och Savastinuk använder sig också av Long Tail-teorin när de förklarar att biblioteken idag gör fel som i sin strävan att nå många satsar så mycket på storsäljande titlar. För att lyckas nå fler och nya användare måste biblioteken matcha de smalare och mer udda titlarna med folk som är intresserade av dem (2006, s. 40).

Ett exempel på hur biblioteken skulle kunna förbättra sin service till användarna genom Bibliotek 2.0-funktioner är att bibliotekets webbplats görs om till en blogg (s. 40). På det sättet är det lättare både att presentera information för användarna och ta del av deras synpunkter.

Casey och Savastinuk poängterar att Bibliotek 2.0 kan finnas både i det virtuella och i det fysiska rummet. Vad det i slutändan handlar om är att biblioteket ständigt utvecklar sin verksamhet genom att lyssna till användarna och satsar på att nå icke-användarna. Även gamla traditionella bibliotekstjänster kan vara Bibliotek 2.0, det behöver inte vara något nytt för att ingå i benämningen (s. 42). De menar också att det är upp till varje bibliotek att utarbeta sitt 2.0 utifrån sina förutsättningar. En del av fenomenet kommer från Webb 2.0, en del har inte med teknik att göra överhuvudtaget. (s. 42)

Peter Giger arbetar som bibliotekarie på Blekinge tekniska högskola och kom förra året ut med sin licentiat *Participating Literacy – Part 1: Constructing the Web 2.0 Concept*. Giger använder sig inte av begreppet Bibliotek 2.0 utan tycker att det räcker med att använda begreppet Webb 2.0 i en biblioteksmiljö (Giger 2006, s. 51).

Giger går igenom vad han menar att Webb 2.0 handlar om. Hans bästa exempel på hur Webb 2.0 kan se ut är Flickr<sup>1</sup> (s. 25). Genom funktioner som bloggning, RSS-flöden<sup>2</sup> och etikettskapande är Flickr's innehåll möjligt att påverka på flera sätt.

Webb 2.0 är uppbyggt kring fyra huvudstrukturer. Dessa är: webben som plattform och Ajax<sup>3</sup> – vilka båda handlar om den tekniska delen av fenomenet – samt kollektiv intelligens och folksonomier, som istället handlar om den sociala delen av fenomenet (s. 29). Giger tycker att det är de sociala delarna som är de mest intressanta och det är det som han fokuserar på i licentiaten. Han menar att vad Webb 2.0 egentligen handlar om är demokrati och deltagande på webben (s. 7).

Exempel på företag som baseras på kollektiv intelligens är Amazon och Wikipedia. Dessa båda företag skiljer sig åt genom att Amazon å sin sida bygger på att användarna bidrar med små bitar av kunskap som bildar en större helhet. Wikipedia å andra sidan är mer sårbart genom att användarna bidrar med relativt stora bitar av kunskap som andra användare förhåller sig till, antingen genom att använda informationen, bygga på den eller ändra i den och också kontrollera att det skrivna är korrekt. (s. 32).

En annan form av kollektiv intelligens är folksonomier som är användarnas egna etiketter vid katalogisering av innehåll. Giger tror att folksonomier kommer att användas allt oftare i olika slags system tillsammans med kontrollerade ämnesord.

Giger tycker, till skillnad från O'Reilly, att det är svårt att definiera Webb 2.0 eftersom det handlar om så stora och genomgående förändringar av webben. Begrepp som kommer upp vid hans försök till definition är bland annat: ”förtroende för användarna”, ”attityd, inte teknik” och ”Long Tail”, (s. 28).

Webb 2.0 handlar om demokrati även om det i dag inte är helt demokratiskt eftersom alla inte har bredband eller är vana vid att delta i mötesplatser på webben (s. 87). Demokratiskt är det genom att alla inblandade lär av varandra, i motsats till den traditionella lärandesituationen som är hierarkisk på så vis att ena sidan lär ut och den andra sidan lär (s. 86).

---

1 Flickr är en webbtjänst som används för att lägga ut fotografier synliga för alla som går in och tittar på webbplatsen. Det finns också en funktion där man kan låsa bilderna på en privat sida som kräver lösenord om man inte vill att vem som helst ska kunna se dem. De som lägger ut fotografierna kan gruppera dem med egna etiketter. Det är också möjligt att diskutera bilderna i en blogg.

2 RSS står för Really Simple Syndication. Det är ett filformat för prenumeration på ny information från en specifik webbplats. När information på webbplatsen uppdateras skickas den till prenumeranten som kan läsa den i en så kallad RSS-läsare.

3 Ajax är ett samlingsnamn för olika programmeringstekniker som kan användas för att bygga webben och som ger bättre interaktivitet än tidigare tekniker.

Jack Maness arbetar som bibliotekarie vid University of Colorado och har i en artikel formulerat en definition och en teori kring Bibliotek 2.0. Han tycker att det råder begreppsförvirring och att Caseys definition är för bred. Maness egen definition över Bibliotek 2.0 lyder: "... the application of interactive, collaborative, and multi-media web-based technologies to web-based library services and collections." (Maness 2006). Han utesluter på så vis att Bibliotek 2.0 skulle kunna ligga utanför webben. Maness skapar en teori där Bibliotek 2.0 är uppbyggt kring fyra element där det första handlar om att det är användarcentrerat på så vis att användarna bjuds in till att skapa innehållet i till exempel OPAC:en eller något annanstans. Det andra handlar om multimedia på så sätt att video och ljud används inom Bibliotek 2.0. För det tredje är det rikt på social inblandning genom chattjänster och skapandet av wikis, som är två exempel på hur användarna kan kommunicera dels med varandra, dels med bibliotekarierna. Slutligen, och bland det viktigaste är att biblioteket ska utvecklas i takt med samhället och att tillåta användarna att förändra biblioteket (Maness 2006).

Bloggar och wikis är fundamentala Bibliotek 2.0-fenomen på så sätt att alla genom dessa kan publicera en text. Denna typ av texter bör inom en snar framtid ingå i bibliotekssamlingarna, något som ifrågasätter dagens beståndsutvecklingsbegrepp om pålitlighet och auktoritet. Maness ser bloggar som nya publiceringsformer och wikis som nya studiegrupperum och tror att bibliotekarierna kommer att stöta på dessa former alltmer. Därför måste bibliotekarien vänja sig vid att behärska texter som inte gått igenom en förläggares godkännande. (Maness 2006) Maness avslutar artikeln med att förklara sin tro på att biblioteksservicen kommer att ändra skepnad från att ge kontrollerad tillgång till samlingarna till att fokusera på underlättandet av att flytta information och ökade kunskaper i informationskompetens (2006). Maness förklarar det som ett paradigmskifte för bibliotekariens yrkesroll, för trots att han ser hur väl Bibliotek 2.0 korresponderar med bibliotekens mission så innebär det för bibliotekarien en förändring från kontroll till osäkerhet (2006).

Michael C. Habib var vid tillfället för sin mastersuppsats *Toward Academic Library 2.0: Development and Application of a Library 2.0 Methodology* från 2006 student i biblioteks- och informationsvetenskap vid University of North Carolina i USA. Han har försökt ge en beskrivning av vad Bibliotek 2.0 är och genom den ge en teoretisk grund för akademiska bibliotek för att kunna arbeta med Bibliotek 2.0-tjänster mer praktiskt.

Han börjar med att gå igenom delar av den kritik som begreppet fått och ger sedan en egen definition på vad Bibliotek 2.0 är. Kritiken handlar dels om att termen Bibliotek 2.0 implicerar att det finns ett Bibliotek 1.0 som nu är föråldrat, dels att termen är meningslös eftersom den inte innebär något nytt för professionen utan egentligen bara betyder progressivt biblioteksarbete. Habib bemöter den första kritiken med att visa att det ligger en förvirring i begreppet

eftersom 2.0 i Bibliotek 2.0 kommer från Webb 2.0 och visar på släktskapet med den termen. Det betyder alltså inte en ny generation för biblioteksarbetet på samma sätt som det är för Webb 2.0 utan representerar en delmängd av nya bibliotekstjänster som sker på grund av förändringen som kommit med Webb 2.0. (Habib 2006, s. 5)

Den andra kritiken bemöter han genom att förklara hur Bibliotek 2.0 ofta beskrivs oprecist. Han hänvisar då till Casey och Savastinuks beskrivning som mest fokuserar på att nå användarna och bjuda in dem att delta. Detta är det som bibliotekarier länge arbetat för varför det inte är konstigt att kritiken om att ingenting nytt finns hos fenomenet uppstår. Vidare förklarar Habib att det uppstår förvirring när Webb 1.0-tjänster som redan används av bibliotek blandas ihop med Webb 2.0-tjänster. (s. 7f) Habibs definition av Bibliotek 2.0 lyder:

Library 2.0 describes a subset of library services designed to meet user needs caused by the direct and peripheral effects of Web 2.0 services leveraging concepts of the Read/Write Web, the Web as Platform, The Long Tail, harnessing collective intelligence, network effects, core datasets from user contributions, and lightweight programming models. (Habib 2006, s. 22)

För att bibliotek ska kunna använda dessa Webb 2.0-tjänster praktiskt så föreslår Habib att biblioteken kan ställa sig frågor utifrån sina behov på sitt bibliotek för att finna den bästa Bibliotek 2.0-lösningen för just deras problem. Biblioteken kan ta en särskild bibliotekstjänst och ställa frågan hur just den tjänsten kan förbättras genom en Webb 2.0-service (s. 28).

Habib går sedan vidare för att undersöka hur akademiska bibliotek kan arbeta med Webb 2.0. Det fysiska biblioteket i en studentkontext har fungerat som en social mötesplats utan en auktoritet som kontrollerar studenternas aktivitet. Bibliotekets fysiska och virtuella mötesplats överlappar studentens egna sociala och akademiska värld. Därför måste också biblioteket tillhandahålla verktyg som passar både studentens sociala värld och akademiska värld. Exempel i den fysiska världen är lärum, datasalar och café, i den virtuella världen kan biblioteket bidra med exempelvis bloggar, wikis och interagerbara OPAC:s. För att tillgodose studentens behov ska det akademiska biblioteket kunna erbjuda verklig interaktivitet som tar bort gränsdragningen mellan det fysiska och virtuella. (s. 33f)

Amerikanen Walt Crawford har skrivit flera biblioteksrelaterade böcker. Crawford beskriver i artikeln ”Library 2.0 and ”Library 2.0” sin skepsis mot Bibliotek 2.0 som rörelse. I artikeln skiljer han på Bibliotek 2.0 och ”Bibliotek 2.0” där det senare står för rörelsen, haussen kring fenomenet. Crawford förklarar att ”Bibliotek 2.0” är ett begrepp som lätt skapar förvirring eftersom ingen är helt överens om vad det handlar om. Det är ett namn som till och med kan komma i vägen för vissa av funktionerna och därför göra många bra funktioner en otjänst (Crawford 2006, s. 32). Han är inte negativ till allt som Bibliotek 2.0 handlar om, men han vill hellre tala om specifika funktioner än om generella begrepp (s. 4). I artikeln går han igenom ett stort antal definitioner och synsätt av Bibliotek 2.0 och visar på det sättet motsägelser i vad begreppet innebär för olika personer. Vad Crawford framförallt motsätter sig är att begreppet kommit att bli så stort och vida omtalat inom biblioteksvärlden på så kort tid. Han säger att på bara ett par månader har ett antal bloggare fått biblioteksvärlden att tala om ett fenomen som inte innebär alltigenom nya idéer. Dessutom motsätter han sig hävdandet att bibliotek måste införa Bibliotek 2.0-idéer för att deras existens inte ska hotas (s. 31).

Sammanfattningsvis kan vi se hur definitionen av Bibliotek 2.0 skiljer sig något mellan forskare men att det finns fler gemensamma drag. Användarens deltagande och inflytande är centralt och ligger på ett demokratiskt plan där bibliotekarien visar förtroende för användaren. Fenomenet innebär rik social inblandning och kollektiv intelligens där alla kan lära av varandra. Detta innebär en ny biblioteksservice, nya bestånd och nya webbverktyg som kan anpassas efter de enskilda bibliotekens behov. Bibliotek 2.0 är webbaserat men kan också ses som ett sätt att riva väggen mellan det fysiska och virtuella. Det handlar inte bara om tekniska verktyg utan ses i forskningen mer som en attityd. Samtidigt finns det en kritik mot att fenomenet är en hausse där själva begreppet förvirrar och tar bort fokus från bra webbverktyg.

### **3.2 BIBLIOTEKARIENS YRKESROLL**

Att definiera bibliotekariens yrkesroll och arbetsuppgifter är svårt eftersom yrkesrollen innehåller ett antal olika funktioner som har skiftat dels genom tiderna, dels genom de olika bibliotekstyper som finns idag.

På bibliotekarieförbundets förbundsmöte år 2000 diskuterades hur bibliotekariens yrkesroll bör definieras. Styrelsen för förbundet ombads vid tillfället att skapa en definition. Styrelsen la senare ett definitionsförslag som de har utarbetat tillsammans med medlemmar från fackförbundet för Dokumentation, Information och Kultur (DIK). I den grundläggande definitionen beskriver de bibliotekariens grundkompetens som: ”... förmågan att identifiera eller välja ut, samla, kvalitetsvärdera och strukturera medier och information på ett syste-

matiskt sätt, så att materialet lätt kan återfinnas” (Eskelin 2002, s. 20). Vidare talar de om grundkompetens i form av informationssökning och kunskap om vilken informationskälla som är bäst till vilken fråga. ”Denna grundkompetens kompletteras av pedagogiskt och tekniskt kunnande, etisk medvetenhet och litteraturkännedom” (s. 20). Man kan läsa på DIK:s hemsida att deras anställda ständigt för en diskussion kring synen på yrkesroll och etik. Här beskrivs i lite vidare formuleringar vad bibliotekariearbetet främst går ut på. Det handlar om att: ”... arbeta för att bibliotekets tjänster är mångsidiga, välorganiserade, av hög kvalitet och tillgängliga” (DIK 2007). Kort kan bibliotekariens yrkesroll härigenom beskrivas som inriktad på kunskapsorganisation och pedagogik.

Harry Järv är före detta biblioteksråd på Kungliga biblioteket och redaktör för en antologi om bibliotekaryrket som baseras på ett antal föredrag vid en konferens i Stockholm 1989. Forskningsrådsnämnden tog initiativet till konferensen i syfte att utveckla biblioteksforskningen. Antologin består av åtta bidrag där merparten av bidragen är skrivna av bibliotekarier. Harry Järv själv har bidragit med en text där han menar att bibliotekariernas arbetsuppgifter inte har förändrats sedan begynnelsen för ungefär 4 500 år sedan (Järv 1991, s. 28). I sin text går han systematiskt igenom både förhistoriska bibliotek som Ebla och Alexandria och kända bibliotekarier som Cassiodorus, Leibniz, Panizzi och vår egen Valfrid Palmgren. Järv menar att det bara är bibliotekariernas arbetsredskap som bytts ut under tidens gång, medan arbetsuppgifterna fortfarande handlar om att lagra och tillhandahålla kunskap (s. 32). Det viktigaste i yrkesrollen är serviceinriktningen i arbetet där den bästa grunden för god service är bibliotekarier som kan diskutera vetenskap med en forskare på jämställd nivå. Genom sina ämneskunskaper kan bibliotekarierna bättre tillgodose användarnas behov. Beläsenhet, goda ämneskunskaper och ett servicesinne är vad en bibliotekarie främst bör ha. (s. 67)

Rektorn vid Halmstads högskola Romulo Enmark, arbetade vid tiden för sitt bidrag i Järvs antologi som föreståndare på Centrum för biblioteksforskning i Göteborg. Enmark redovisar hypoteser kring bibliotekariens ansett svaga yrkesidentitet. En av anledningarna till varför yrkesidentiteten ofta anses svag beror delvis på bibliotekariers svårigheter med att identifiera yrkets kunskapsbas (Enmark 1991, s. 150). Denna syn finns närvarande i så väl folk- som forskningsbibliotekssammanhang. De lösningar på problemet som brukar lyftas fram är ”datorisering och informationsförsörjning, förbättrad utbildning och ökad vetenskaplighet” (s. 150). Angående datoriseringen av yrket refereras det i texten till ett antal bibliotekarier som själva menar att datorerna främst betraktas som något som förenklar gamla invanda arbetsuppgifter. Yrkesrollen antas på så sätt inte förändras i och med dem (s. 154). Yrkesidentiteten handlar istället om relationen till litteratur och användare (s. 155). Enmark vill med detta ifrågasätta bilden av bibliotekariens yrkesidentitet som svag. En möjlig förklaring på att den splittrade bilden av bibliotekariens yrkesroll kan bland annat beror på de många olika typer av bibliotek som finns. Sjukhusbibliotek,

företagsbibliotek och folkbiblioteket har vitt skilda målgrupper, organisationer och traditioner, något som han tycker bevisar att bibliotekarierollen inte alls är sig ständigt lik som Harry Järv formulerade det (s. 155f). Yrkesrollen har utvecklats från att vara ämneskunskapsorienterad till att snarare handla om serviceuppgifter i form av litteraturförmedling (s. 156). Han tar också upp vad han ser som motsättningar mellan forsknings- och folkbibliotek. När forskningsbiblioteken satsar på att fördjupa yrkets kärna så vidgar folkbiblioteken sina åtaganden genom att de vänder sin service till alla medborgare och inte bara till en avgränsad grupp (s. 160).

1995 genomförde The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) en intervju- och enkätundersökning bland bibliotekarier runt om i världen knutna till olika slags bibliotek för att ta reda på hur bibliotekarierna själva definierade sitt yrke. Resultatet gav att bibliotekarierna hade svårt att enas om vad som var kärnan i deras yrkeskompetens (Prins & de Gier 1995, s. 59). En av IFLA:s slutsatser var att bibliotekarier måste öka servicen och bli mer användarinriktade (s. 60).

År 2000 sammanställde Peter Almerud på fackförbundet DIK en rapport över bibliotekariernas syn på sitt yrke i Norge, Finland, Island och Sverige. Syftet var att bredda diskussionen kring bibliotekens framtida roll (Almerud 2000, s. 4). Det framkom i analysen av enkäterna som gjordes att bibliotekarierna anser att utbildningen måste vara bred och flexibel för möjligheten att kunna arbeta på olika slags bibliotek (s. 9). Bibliotekarierna i de fyra länderna förklarar att den pedagogiska rollen utvecklas alltmer i och med att informationsteknologins har gjort det möjligt för användarna att själva göra sina sökningar. Det som dessa bibliotekarier också helst lyfter fram av yrket är kontakten med människor och informationssökning (s. 10). En svensk bibliotekarie på ett folkbibliotek ger i sin enkät en bild av att hon i sitt yrke ska kunna allt. Hon pratar om att inspirera barn till läsning, vara beläst och kunna diskutera nyutkommen litteratur, finna information och hjälpa folk med Internet och databassökningar (s. 42f).

År 2003 kom antologin *Expectations of Librarians in the 21<sup>st</sup> Century*. Det är en samling korta texter skrivna av bibliotekarier som jobbar vid olika slags bibliotek i USA och om vilka förväntningar de har på sin egen yrkesgrupp. Vad man kan läsa hos flera av författarna är att behov av visst teknikkunskande och service gentemot användarna verkar vara två tunga yrkesposter. Marie Jones, en av författarna, beskriver några av bibliotekariens yrkesuppgifter såsom de sett ut genom tiderna” ... organization, critical thinking, a strong service orientation and a true devotion to the people we serve” (Jones 2003, s. 11).

Genomgående nämns också nyfikenhet som något viktigt för yrkesrollen. Philip Swan menar att bibliotekarien måste vara intellektuellt engagerad och

lyssna till användaren för att på alla sätt söka svar på dess fråga och på så sätt därför göra sig behövd i dataålderns tid när användaren själv kan söka svar (Swan 2003, s. 8). Även Kenneth A. Smith nämner nyfikenhet som en viktig del av yrkesrollen. Han framhåller att det inte bara handlar om kunskap om var man bör söka utan lika mycket om vad mer som borde utforskas för att få svar på användarens fråga. (Smith 2003, s. 13f).

Flera av författarna i *Expectations of Librarians in the 21<sup>st</sup> Century* pekar på den pedagogiska rollen och att den blir allt viktigare med tiden. Till exempel belyser Jane Birks och Liz Oesleby detta genom att hävda att den pedagogiska rollen till och med idag är större än den traditionella referensrollen. Den informationskompetenta bibliotekarien är den nya bibliotekarien som tar stor plats (Birks & Oesleby 2003, s. 33).

Camilla Thorn Wollnert har på uppdrag av Kommunförbundet skrivit en rapport över kultur och fritidsförvaltningars personalfrågor som heter *Att arbeta med kultur och fritid – En studie av professioner i förändring*. I studien går Wollnert igenom hur olika professioner utvecklats, däribland bibliotekarierollen. Studien är baserad på intervjuer av olika verksamhetsledare från tretton kommuner (Wollnert 2003, s. 7). Hon förklarar biblioteksverksamheten som extra känslig för teknik- och mediaförändringar och beskriver hur besöksgruppen breddades under nittiotalet när bibliotekarien fick nya arbetsverktyg att arbeta med (s. 16). Yrkesrollen har förändrats till viss del i och med datoriseringen, men att man trots det fortsätter att arbeta på traditionellt sätt (s. 16). Det innebär att arbeta med mediabeståndet och att ge service åt allmänheten samt att arbeta med uppsökande verksamhet och delta i olika projektarbeten (s. 16). Hon har vidare kommit fram till att bibliotekarien idag arbetar med inriktning mot information på bekostnad av det skönlitterära arbetet men hon ser samtidigt tecken på att dessa delar kommer bli mer jämbördiga inom några år (s. 16).

Förutom att gå igenom bibliotekarierollen går Wollnert igenom förändringar av biblioteket som verksamhet och hur dessa förändringar kan påverka bibliotekarien. Hennes resultat tyder på att biblioteket behöver fler kompetenser i framtiden än bara bibliotekariekompetens. Kompletterande kompetenser kan vara pedagogik och journalistik (s. 22). Dessutom finns det behov av andra yrkesgrupper för att utveckla Internetservicen med interaktiva tjänster (s. 22).

Förra året kom en dansk sammanställning av olika texter om bibliotekariens profession ut. Olof Sundin som bland annat arbetar som lektor vid Borås bibliotekshögskola har i sitt bidrag skrivit om bibliotekariens professionella expertis (Sundin 2006, s. 77–96). Han säger att bibliotekarierna har en lång tradition av att arbeta med IKT-verktyg. Med hjälp av dessa, som till exempel kan vara kortkataloger och databaser, har bibliotekarier genom tiderna

samlat in material, lagrat det och organiserat det. Sundin menar med detta att bibliotekariernas yrkesidentitet därför i hög grad utvecklats parallellt med IKT-utvecklingen. (s. 77f ) Sundin menar liksom flera av ovanstående exempel att bibliotekariens kompetens idag går mot en pedagogisk roll i och med möjligheten för användarna att leta efter information på egen hand (s. 78). Analys och värdering av informationskällor blir därför centralt för bibliotekarien i sin yrkesroll (s. 94).

Sammanfattningsvis visar detta på hur splittrad bilden av bibliotekarieryrket är. Det anses svårt att definiera vad kärnan i yrket är och att själva yrkesidentiteten är svag. Det vi kan konstatera är att flera texter talar om vikten av god service mot användarna. Vi ser också hur det pedagogiska arbetet med informationskompetens och användarinriktad service belyses. Förhållandet till litteratur och dess förmedling tas också upp. När det kommer till den tekniska utvecklingen ser vi hur det anses att yrket följer med i utvecklingen och följer den parallellt och att IKT förenklar arbetsuppgifterna. Då ska också bibliotekarien vara teknikkunnig. I kapitlet kommer det fram att bibliotekarien idag fortfarande arbetar traditionellt med att lagra och tillhandahålla information men med hjälp av ny teknik.

## 4. METOD

I detta kapitel kommer vi först att presentera de grundläggande tankarna inom den fenomenografiska ansatsen som är den analysmetod vi använder oss av i vår uppsats. Sedan går vi igenom hur vi kommer att genomföra vår analys av intervjumaterialet. Vidare beskriver vi hur vi gått tillväga vid vårt urval av intervjudeltagare och vad som är viktigt att ta hänsyn till vid kvalitativa intervjuer. Avslutningsvis redogör vi för vad begreppen reliabilitet och validitet innebär vid en fenomenografisk studie.

Den litteratur vi främst använder oss av i detta kapitel är ”Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus” av Mikael Alexandersson ur *Kvalitativ metod och vetenskapsteori, Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi* av Staffan Larsson och *Fenomenografi – forskning om uppfattningar* av Michael Uljens. Alexandersson, Larsson och Uljens är alla forskare inom pedagogik.

### 4.1 FENOMENOGRAFI

I vår studie söker vi efter kunskap som behandlar bibliotekariers uppfattningar kring Bibliotek 2.0. Eftersom Bibliotek 2.0 är ett nytt fenomen finns det inte mycket skrivet om det ännu, särskilt inte i en svensk kontext. Därför anser vi att det bästa sättet att få ta del av uppfattningar, perspektiv och förväntningar på Bibliotek 2.0 är att intervjua bibliotekarier som arbetar med och har erfarenhet av fenomenet.

När vi läste in oss på olika analysmetoder inför uppsatsarbetet fastnade vi för den fenomenografiska ansatsen. Inom ansatsen är man inte intresserad av att beskriva en objektiv sanning, utan snarare hur något *uppfattas* vara av individer. Fenomenografi handlar om att: ”... beskriva hur fenomen – ”företeelser” eller ”objekt” – i omvärlden uppfattas av människor” (Alexandersson 1994, s. 112). Det är inte verkligheten i sig som är intressant utan hur andra uppfattar verkligheten. Då blir upplevelsen det som är sant och meningsskapande mot omvärlden.

Den fenomenografiska ansatsen utvecklades vid Göteborgs universitet inom institutionen för pedagogik under 1970-talet. Även om den är inspirerad av fenomenologin, som söker efter essensen det som förenar sättet att uppleva ett fenomen, så ser fenomenografin istället på variationer i uppfattningar (s. 116). Det intressanta är att få fram olika människors olika uppfattningar. Fenomenografin skiljer alltså mellan vad som kan observeras utifrån, och kallar det för den första ordningens perspektiv, till skillnad från den andra ordningens perspektiv som handlar om hur någon upplever något. Skillnaden ligger i hur något är och hur det uppfattas vara, och den andra ordningens perspektiv är

det som fenomenografin undersöker. Larsson skriver, ”Ur andra ordningens perspektiv är det en sann beskrivning om han upplever det så, även om det är falskt sett ur ett första ordningens perspektiv” (Larsson 1986, s. 12).

Uppfattningsbegreppet är viktigt inom den fenomenografiska ansatsen. Uppfattningen om omvärlden blir den kunskap man får, den är meningsskapande. Det är en relation mellan människan och omvärlden och uppfattningen av den är dynamisk. Den kan förändras så som omvärlden förändras. (Alexandersson 1994, s. 117)

Inom den fenomenografiska ansatsen är det i första hand inspelade och transkriberade intervjuer som analyseras.

#### 4.1.1 ANALYS OCH RESULTAT I EN FENOMENOGRFISK STUDIE

Analysen i en fenomenografisk studie går ut på att se bort från det som sägs och kunna se undermeningen i intervjumaterialet. Det som uttrycks, det manifesta, blir ett underlag för analysen genom att i det som sägs hitta en andemening. Vi som analyserar måste därför vara väl införstådda med det fenomen det talas om. Då kan man tolka med alla de perspektiv man har tillgång till och kunna uttyda det underförstådda. (Larsson 1986, s. 23) Alexandersson uttrycker det enkelt ”att finna vad som sägs i det som sägs”, den genuina uppfattningen (1994, s. 119). Det gäller att skilja mellan en åsikt och den genuina uppfattningen.

Fenomenografin söker efter att gestalta olika resonemang för att hitta kategorier som är kvalitativt skilda åt. Så här beskriver Staffan Larsson analysarbetets gång: ”arbetet med att gestalta variationen i uppfattningen kräver läsning och reflektion, läsning och reflektion” han fortsätter:

Kärnan i analysen, det fungerande verktyget – är jämförelsen mellan olika svar. Man söker ständigt efter likheter och skillnader, likheter och skillnader. Det är genom att jämföra skillnader som en uppfattning får en gestalt – genom kontrasten till andra uppfattningar ser man det karaktäristiska för en uppfattning. (Larsson 1986, s. 31)

Genom denna närläsning börjar den första delen av analysen där vi identifierar kategorier av uppfattningar ur intervjumaterialet, så kallade beskrivningskategorier. Beskrivningskategorierna är en karaktärisering av uppfattningarna som så bra som möjligt ska reflektera meningsinnehållet hos utsagorna (Uljens 1989, s. 12). När upprepade analyser av utsagorna gjorts och det inte längre

går att upptäcka fler uppfattningar har en mättnadseffekt nåtts i analysarbetet. Uppfattningarna presenteras i ett utfallsrum vilket är den gemensamma struktur som beskrivningskategorierna samordnas inom. (Alexandersson 1994, s. 127) Vårt utfallsrum består av huvuddelen av kapitel fem där vi presenterar beskrivningskategorierna vi funnit i vårt material.

Ference Marton, professor vid institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet, är en av grundarna till den fenomenografiska forskningsansatsen. Tillsammans med Shirley Booth har han skrivit boken *Om lärande*. De beskriver angående analysarbetet hur forskaren har bestämt sig för att fokusera på ett fenomen och intresserar sig för vissa aspekter av det fenomenet (Marton & Booth 2000, s. 172). När analysarbetet startar kan man välja att börja med att granska en särskild aspekt av fenomenet hos alla intervjudeltagare. Sedan fortsätter man jämförelsearbetet och närläsningen och identifierar andra kategorier. På detta sätt kan man identifiera kvalitativt skilda sätt att erfara och uttrycka sig om ett fenomen. (s. 173) Utifrån vårt fokus om Bibliotek 2.0 börjar vi granska särskilda aspekter om bibliotekariens yrkesroll och de tänkbara sociala möjligheterna med webbplatsen som mötesplats för att finna beskrivningskategorier. Vi utgår då från intervjuernas ingångsfrågor som i sin tur bygger på studiens frågeställningar.

Staffan Larsson skriver att fenomenografin inte använder bestämda tolknings-teorier eftersom intervjuerna då kan översättas till en annan innebörd (1986, s. 23). Vi menar att vårt syfte med undersökningen är att finna särskilda aspekter inom fenomenet Bibliotek 2.0, vi frågar efter dem och kommer därför att söka efter de aspekterna i materialet. Men det är intervjudeltagarnas uppfattning som vi är intresserade av. Vi kommer därför inte använda någon teori i analys- eller diskussionsarbetet.

Det presenterade utfallsrummet med sina beskrivningskategorier – som visar vilka olika uppfattningar man kan få ut ur materialet – är studiens huvudresultat. Efter detta går analysarbetet in i en andra del. Den innebär en mer systematisk analys där den underliggande strukturen hos beskrivningskategorierna analyseras (Alexandersson, 1994, s. 127). Denna analys leder oss fram till så kallade uppfattningskategorier som ytterligare kategoriserar uppfattningarna. Denna struktur av uppfattningarna kan presenteras i ett vertikalt system, ett hierarkiskt system eller ett horisontalt system (Uljens 1989, s. 47f). I det horisontala systemet är alla beskrivningar av uppfattningar lika mycket värda och det är det vanligaste sättet att strukturera kategorier av uppfattningar (s. 47). Det är också det sätt vi kommer att presentera våra uppfattningskategorier på.

Uppfattningskategorierna är de som vi sedan kommer att utgå från i vår diskussion där vi jämför våra resultat med tidigare forskning.

#### 4.1.2 URVAL OCH KVALITATIVA INTERVJUER

Intervjuer är det gängse sättet att samla in material i en fenomenografisk studie. Vi har valt att göra semistrukturerade intervjuer eftersom dessa ger möjlighet till samtal och därigenom få fram uppfattningar om Bibliotek 2.0.

Eftersom vi genom den fenomenografiska ansatsen är intresserade av att ta del av olika uppfattningar måste urvalet av intervjupersoner ge förutsättningar för det. Intervjupersonerna ska därför inte komma från en alltför homogen grupp eftersom det motverkar möjligheten att ta del av olika uppfattningar om ett fenomen. Det är inte skillnaden mellan individerna i undersökningen som är av intresse utan de olika uppfattningar så som de kommer till uttryck i intervjuerna. Eftersom det är en kvalitativ undersökning är antal och representativitet mindre viktigt. Det som istället är av intresse är att undersökningsgruppen har olika erfarenheter av fenomenet. Olika arbetsplatser och arbetsuppgifter kan därför vara önskvärt. (Alexandersson 1994, s. 122f)

För att eftersträva ett så varierat urval som möjligt har vi baserat vårt urval på bibliotekarier från olika slags bibliotek. Vi är inte intresserade av att studera skillnader i vad de olika bibliotekstyperna innebär, utan vill bara försäkra oss om att få ta del av så olika uppfattningar som möjligt. Vi anser att en uppfattning är intressant oberoende av sitt sammanhang. Enligt Alexandersson kan en uppfattning dekontextualiseras, lyftas ur och frikopplas från sitt sammanhang (1994, s. 120). Uljens beskriver hur uppfattningen lösrycks från intervjudeltagarens erfarna värld (1989, s. 28). Vi är medvetna om att resultaten skulle kunna bli annorlunda om kontexten togs i beaktande. Då skulle man kunna jämföra uppfattningarna från de olika typerna av bibliotek mot varandra.

Vårt urval av intervjudeltagare skedde genom annonsering på BIBLIST som är en e-post- och diskussionslista för personer som arbetar inom biblioteksområdet. Därigenom fick vi tag i intervjudeltagare som själva ansåg sig ha kunskap om ämnet. Vid annonseringen skrev vi att vårt syfte var att undersöka Bibliotek 2.0 ur ett socialt- och yrkesrollperspektiv. Vi har också tagit direktkontakt med bibliotekarier som utmärkt sig i debatten om Bibliotek 2.0 och arbetar med det på sina bibliotek. Kontakten skedde både med e-post och med telefon.

Storleken på en magisteruppsats sätter gränser för hur många som kan intervjuas. Problemet med ett för begränsat antal intervjudeltagare är att det är svårare att finna okända mönster i de olika beskrivningarna (Larsson 1986, s. 30). Ett för stort urval försvårar å andra sidan djupare granskning och analys då materialet blir för omfattande.

Genomförandet av en intervju i fenomenografisk anda kräver att den spelas in och sedan skrivs ut i sin helhet. Intervjuerna kan vara öppna eller semistruktu-

rerade, det viktiga är att intervjupersonen själv får formulera sin uppfattning utan begränsningar. Staffan Larsson tipsar om att använda ingångsfrågor som är samma för alla intervjuer (s. 26). Från dessa ingångsfrågor kan man sedan föra ett samtal om fenomenet ifråga. Han förklarar att genom användandet av färdiga frågor så ger det intervjupersonens tolkning av frågorna. Om man istället lyssnar på intervjupersonens tolkning av fenomenet så kan man ställa sina frågor utefter det istället. På det sättet låser man sig inte och kan omformulera sig bättre efter vad de svarar (s. 27). Vi har valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer och vill följa Staffan Larssons råd om ingångsfrågor.

Ingångsfrågorna lade vi upp utifrån våra frågeställningar och lyder:

- Hur definierar du Bibliotek 2.0?
- Ser du någon påverkan på yrkesrollen i och med Bibliotek 2.0?
- Uppfattar du bibliotekets webbplats som en mötesplats?

Vi fick kontakt med och intervjuade fem bibliotekarier. Vi genomförde också en pilotintervju för att ta reda på om vår intervjuguide med ingångsfrågor skulle fungera väl.

I intervjusituationen är det viktigt att vara medveten om hur vi i vår forskarroll kan påverka intervjudeltagarna. Karin Widerberg, som är professor i sosiologi och samfunnsgeografi vid Oslos universitet, har i sin bok *Kvalitativ forskning i praktiken* ett kapitel om hur man bäst genomför intervjuer och som vi låtit inspireras av. Det som framkommer från detta kapitel är vikten av att vara tydlig med hur man har tänkt sig intervjun. Det kan handla om att förklara syftet med intervjun för intervjudeltagaren, att be om tillåtelse att spela in intervjun eller garantera anonymitet (Widerberg 2002, s. 94).

Det faktum att vi spelade in intervjun vet vi kan ha verkat hämmande för intervjudeltagarna. Det är en konstruerad situation och det jämlika samtal vi eftersträvat kan därför ha påverkats på ett negativt sätt. Alla intervjuer skedde på respektive intervjudeltagares arbetsplats. Widerberg menar att det finns både för- och nackdelar med arbetsplatsintervjuer (s. 106). Fördelarna handlar om att man som intervjuare får tillgång till helhetsintryck och upplevelser som kan bilda en värdefull bakgrund till förståelsen av intervjun och på så vis rama in intervjun (s. 106). Nackdelarna handlar istället bland annat om att den avsatta tiden är begränsad eftersom intervjudeltagaren måste gå tillbaka till sitt arbete. Det var också något som hände oss under en av intervjuerna då det rum vi satt i bokats av annan person och intervjun var tvungen att avbrytas. Eftersom vi ändå hunnit få med vad vi upplevde som väsentliga uppfattningar och intervjun pågått i drygt en timma tyckte vi inte att det var ett större problem att intervjun fick avbrytas.

Vi har inte någon gång uppfattat det som ett problem med att intervjuerna gjordes på arbetsplatsen, snarare tvärtom. Det är något som var både mest praktiskt, eftersom vi intervjuade bibliotekarierna under arbetstid, och något som vi såg som positivt då vi tror att intervjudeltagarna kände sig tryggare i situationen då de själva har fått bestämma tid och plats för intervjun.

Vi uppfattade det inte som att de kände sig hämmade i situationen och de hade inte heller några problem med att vi spelade in intervjun. Vi tänkte också på hur vi placerade oss i rummet så att det inte skulle kännas som ett förhör med oss två på en sida och intervjudeltagaren ensam på sin sida. Placeringen är något som Widerberg rekommenderar att man tänker på då det till exempel kan vara tröttsamt att sitta mitt emot varandra (s. 93). I det stora hela uppfattade vi intervjusituationen som avslappnad. Vi erbjöd våra intervjudeltagare konfidentialitet. Vi tror att det kan ha inneburit en känsla av större trygghet i intervjusituationen. Att erbjuda konfidentialitet är ett etiskt förhållningssätt för att låta de intervjuade känna förtroende för forskaren. Det förtroendet får inte missbrukas. Även om det inte framkom uppfattningar i vårt material som kan falla tillbaka på den intervjuade på ett negativt sätt så behåller vi konfidentialiteten i presentationen av intervjudeltagarna och av deras arbetsplatser.

#### 4.1.3 FENOMENOGRAFI INOM BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP

De metodböcker om fenomenografi vi har tagit del av har varit inriktade mot pedagogisk forskning. Professor Louise Limberg vid Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap i Borås argumenterar i en artikel för hur väl fenomenografi fungerar med biblioteks- och informationsvetenskap. Många fenomen kan undersökas genom studier av uppfattningar hos en grupp, och fokus på variationer istället för generella mönster ger nya dimensioner för förståelse av fenomenen (Limberg 2000, s. 64f).

Limberg säger att den fenomenografiska ansatsen inte har ett bestämt tillvägagångssätt i hur analysen bör struktureras (s. 57). Därför har vi läst andra fenomenografiska uppsatser och artiklar för att se hur de har gått tillväga i sitt analysarbete.

Under analysens gång kommer vi att tolka vårt empiriska material. Louise Limberg använde sig av den fenomenografiska ansatsen i sin avhandling *Att söka information för att lära*. Hon skriver att ”Tolkningsproceduren i en fenomenografisk analys är en hermeneutisk process” (Limberg 1998, s. 106). Enligt Bergström och Boréus så ingår tolkning i praktiskt taget varje textanalys, oavsett hur man väljer att analysera den (2005, s. 23). I närläsningen kommer vi att tolka vårt textmaterial som består av de utskrivna intervjuerna. I vår analys

och tolkning kommer vi att gå mellan del och helhet både inom varje intervju och mellan intervjuerna. Vår förståelse kommer till uttryck i vår problemformulering, bakgrund och tidigare forskning och måste tas i beaktande.

Genom att beskriva variationer av uppfattningar om Bibliotek 2.0 tror vi att vår uppsats kan bidra till att öka kunskapen om fenomenet. Vi menar att en fenomenografisk undersökning kan visa på alternativa resonemang som kan berika andras uppfattningar och minska missuppfattningar om fenomenet.

#### 4.1.4 TROVÄRDIGHET OCH REPRESENTATIVITET

Begreppen reliabilitet och validitet används främst inom den kvantitativa forskningen och syftar då på hur noggrant mätningen gjordes och huruvida måtten som använts i undersökningen verkligen mäter det man studerat. När en kvalitativ undersökning görs får begreppens betydelse omformuleras för att bli användbara. Den metodlitteratur vi utgår från använder sig delvis av begreppen reliabilitet och validitet varför dessa diskuteras.

Att det insamlade materialet representerar verkligheten är något som man enligt Uljens, tar för givet i kvalitativ forskning. Istället handlar validiteten om relationen mellan det insamlade materialet och tolkningen, både som process och resultat. (Uljens 1989, s. 53f) Validitetsaspekten är på så vis intressant utifrån hur väl det insamlade materialet återspeglar intervjudeltagarens uppfattning (s. 54).

Alexandersson beskriver i sin utvärdering av den fenomenografiska ansatsens trovärdighet att reliabiliteten handlar om möjligheten för en utomstående att kunna identifiera forskarens upptäckter, det vill säga beskrivningskategorierna, i materialet (1994, s. 129). En utomstående ska kunna kontrollera om forskaren gjort en riktig tolkning. Därför är det viktigt att vi i undersökningen har belägg för det vi kommer fram till. Dessa belägg redovisas genom citat från intervjumaterialet. Dessa citat ska inte betraktas som bevis för att en viss kategori valts ut utan finns där för att hjälpa läsaren att fånga innebörden i det sagda (Larsson 1986, s. 39). Eftersom det skulle vara omöjligt att citera hela intervjuerna gör vi ett urval av intervjumaterialet som vi bäst tycker visar en uppfattning.

## **5. ANALYS OCH RESULTAT**

I detta kapitel analyserar vi vårt empiriska material för att finna de beskrivningskategorier som blir vårt resultat. Till att börja med gör vi en presentation av hur vi kommer att beskriva och behandla våra intervjudeltagare. Sedan kommer vi utifrån våra ingångsfrågor visa på våra bibliotekariers uppfattningar i materialet. De uppfattningar vi hittar belyses med citat från intervjumaterialet. Sist i kapitlet presenterar vi resultatet genom att ställa upp de framkomna beskrivningskategorierna i en tabell.

### **5.1 INTERVJUDELTA G A R N A**

Efter intervjuerna tyckte vi att den pilotintervju vi redan gjort kunde användas. Vi upptäckte att den intervjuguide vi använde i pilotintervjun fungerade mycket väl och att vi inte ändrat något i den efter vår pilot. Det vi främst lärde oss av pilotintervjun var att vi i högre utsträckning skulle använda oss av samma begrepp som intervjudeltagarna under intervjun. I och med det har vi istället sex intervjuer till grund för vår analys.

Intervjudeltagarna arbetar som bibliotekarier vid folkbibliotek, högskolebibliotek, universitetsbibliotek och sjukhusbibliotek. Någon arbetar som chef på ett folkbibliotek, några är systemansvariga och någon har arbetat med olika IT-projekt under flera års tid. Eftersom det är deras uppfattningar vi är ute efter tycker vi inte att det är intressant att presentera intervjudeltagarna och deras kontext närmare var för sig. Vi menar att anledningen till varför de har en viss uppfattning inte är det vi är ute efter utan det är snarare deras variationer av uppfattningar som intresserar oss. För att ändå visa att vi använder oss av alla intervjudeltagare i de citat vi bäst tycker belyser olika uppfattningar kommer vi att inom parentes använda oss av en bokstav för varje intervjudeltagare, från A till F. Våra intervjudeltagare som alla har en bibliotekarieutbildning har olika erfarenheter av yrket och har arbetat allt mellan fyra till nitton år på bibliotek.

Vi spelade in intervjuerna på Mini Disc och transkriberade dem i sin helhet. Varje intervju pågick i ungefär en timme. Vi har intervjuat fyra kvinnor och två män i olika åldrar.

### **5.2 UTFALLSRUMMET**

Utfallsrummet är uppbyggt kring våra tre ingångsfrågor som bygger på våra frågeställningar. Under varje ingångsfråga presenterar vi de beskrivningska-

tegorier som vi hittat i vårt empiriska material. Citat ur materialet får belysa våra beskrivningskategorier.

Under vår transkribering använde vi tre punkter för att visa på en paus i talet, en tvekan, när vi börjar ett citat mitt i en mening eller om vi bryter mitt i ett citat kommer vi därför att använda klammer kring de tre punkterna för att särskilja dem åt.

### 5.2.1 HUR DEFINIERAR DU BIBLIOTEK 2.0?

De olika uppfattningar som kommer till uttryck här är genomgående positiva till vad Bibliotek 2.0 innebär. De speglar både perspektiv på mer praktiska tankar kring hur det kan användas i en biblioteksmiljö och mer övergripande uppfattningar om hur fenomenet påverkar biblioteket.

#### *1. Bibliotek 2.0 innebär användarvänligare bibliotekssystem*

Denna uppfattning uttrycker att dagens bibliotekssystem är krångliga. När det kommer till Bibliotek 2.0-teknik och bibliotekssystem handlar uppfattningarna om att dagens system måste öppnas för interagering och bli mer lätthanterliga för användarna. Intervjudeltagarna menar att användarna är vana vid att söka på egen hand varför bibliotekssystemen måste bli mer användarvänliga:

Jag menar många användare hittar redan väldigt mycket av vad de ska i Google. [...] det är ju väldigt mycket användarundervisning idag och det tror jag är bra men en del av det är väl också att kompensera de systemen som vi har idag som är ganska dåliga. Tror jag, generellt att bibliotekssystemen inte riktigt har den nivån av användarvänlighet som Amazon har eller Google har. (B)

Hur gör man det tillgängligt på ett attraktivt sätt? Eh och då ska det finnas någon slags sökfunktion givetvis men sen så är det också det att koppla vidare. [...] den som har läst det har också läst detta, har också varit intresserad av detta eller lånat detta eller, finns inte boken här så kan du köpa den där kanske [...] man kan liksom göra det lite mer enkelt för människor att hitta. (A)

## *2. Bibliotek 2.0 handlar om ömsesidigt lärande*

Några intervjudeltagare pratade om vikten av att bibliotekarier och användare tar vara på varandras kunskaper för att förbättra och fördjupa servicen. Denna uppfattning handlar om kommunikation och samtal som viktiga inslag för att kunna lära av varandra:

Jag är ju jätteduktig på mina grejer och ni är jättebra på era grejer, är det så att vi kan kommunicera då då blir det ju liksom mycket mycket mer på något sätt. (C)

[...] att man lär av varandra, som vi som jobbar på ett sjukhus men alltså ingen som jobbar av oss på bibblan har någon medicinsk bakgrund men att vi kan lära oss av den medicinska personalen lika väl som de kan lära sig utav oss. (E)

En intervjudeltagare pratade om det ömsesidiga lärandet utifrån ett verkligt exempel som ett bibliotek i Sverige arbetat med och som handlar om att skapa en annan interaktion på biblioteket:

Det finns ett bibliotek här i stan som är fantastiskt duktiga på science fiction. Det hade vi ingen aning om förrän projektet satte igång och det visade sig att de har en chatt med post-it-lappar i biblioteket som folk går in och skriver på och tipsar varandra, diskuterar och sen sätter upp lappar. Och det är sånt som man inte vet förrän man kommer dit. Och hur tar vi vara på såna idéer, hur kan vi synliggöra det på biblioteket och visa upp, det här kan användaren och det här kan vi och hur kan vi mötas? (D)

## *3. Bibliotek 2.0 innebär ett nytt sätt att tänka*

Denna uppfattning visar på att man genom Bibliotek 2.0 har ett nytt tankesätt som genomsyrar allt biblioteksarbete. Intervjudeltagarna beskriver det som att hela biblioteksorganisationen påverkas av Bibliotek 2.0. Det betyder att det inte bara handlar om att få nya arbetsuppgifter utan om att omställningen sker i huvudet, Bibliotek 2.0 förändrar tankesättet. Vidare visar uppfattningen att det inte handlar om att arbeta med något som är färdigformulerat utan något som man formulerar på egen hand. Det går inte att köpa ett färdigt paket som är Bibliotek 2.0 utan alla måste utarbeta sitt eget Bibliotek 2.0:

Man kommer tillbaka till det att det handlar mer om kultur och idéer snarare än tekniska detaljer, det är liksom ett tänk, en inställning. (F)

Så jag tror att mycket handlar om att tänka om, att tänka att man inte kan jobba som man alltid har gjort utan att ett steg till. Jag har gjort det här bra men kan jag göra det på något sätt så att fler kan ta del av det på ett annat sätt. Det behöver inte betyda att man får en stor ny arbetsuppgift utan genom att göra den på det sättet istället, på ett annat sätt. Så kan man nå större vinster, så det är mycket det här tänk ett steg till. (D)

#### *4. Bibliotek 2.0 innebär egentligen inte något nytt*

Uppfattningen finns också att Bibliotek 2.0 är ett tomt och urvattnat begrepp, en marknadsföringsterm. Intervjudeltagarna ser att biblioteken arbetar som de alltid har gjort:

Begreppet som sådant är väl lite, dels så är det ju en marknadsföringsterm i allra högsta grad. Och det är ju inte bara biblioteken, det gäller ju alla datasystem, att man skriver 2.0 på allting som är lite nytt eller lite annorlunda så där. (B)

[...] att det vi ska göra i 2.0, det är kanske samma saker vi ungefär alltid har gjort, vi ska förmedla saker och ting, vi ska förmedla information, vi ska presentera information. Se det jag skulle vilja säga är bibliotekets grundidé, fast istället för att göra det så att en står på en sida disken och en på den sidan så kan vi göra det via webben. Vi är oberoende av tid och rum att vi kan mötas där med. Så det är lite kejsarens nya kläder, vi gör egentligen samma saker vi alltid har gjort men vi kan göra det på nya sätt och därmed nå många fler och på helt andra tider än vad man har gjort. (D)

#### **5.2.2 SER DU NÅGON PÅVERKAN PÅ YRKESROLLEN I OCH MED BIBLIOTEK 2.0?**

Dessa beskrivningskategorier uttrycker uppfattningar om att Bibliotek 2.0 påverkar alla bibliotekarier på olika sätt och i olika hög utsträckning.

## *1. Bibliotek 2.0 innebär en individualisering av yrkesrollen*

I materialet finns uppfattningen att bibliotekarien måste visa sig personligen och inte låta organisationen stå främst, exempelvis i chattfunktioner och boktips på bibliotekets hemsida. Med Bibliotek 2.0 kan bibliotekarien lyfta fram mer av innehållet i medierna och visa upp mer specifika personliga kunskapsområden och därigenom profilera sin kunskap:

[...] det där om bibliotekarien som individ hur man kan bli mer som en fri agent på ett annat sätt än vad man kanske har varit tidigare och det kan ju vara både bra och dåligt men som bibliotekarie gömmer man sig ofta bakom en organisation eller en front av ett bibliotek så det möjliggör snarare mer som yrkesidentitet att man kan vara individ som bibliotekarie eller vad man väljer att kalla sig liksom. (F)

Biblioteken är, biblioteken som företeelse kanske inte är så osynliga men vi som jobbar där. Det är så lätt att man bara blir en grå massa, och man fastnar i schablonerna av knut i nacken och glasögon i värsta fall att det är det, men vi kan mycket. Vi är individer och vi måste våga stå för att vi kan saker, [...] hur blir det ett möte mellan individer som det blir i det fysiska om vi inte är individer också på nätet på något sätt. För vem vill prata med en organisation? Man vill prata med en människa. (D)

## *2. Andra yrkesgrupper behövs på biblioteket*

Denna uppfattning uttrycker att annan utbildning än bibliotekarieutbildning befruktar biblioteket. I materialet finner vi att bibliotekariens yrkesgrupp är hotad, nya yrkesgrupper anses som positiva för biblioteket men inte för bibliotekarien:

Det är inte givet att det är en bibliotekarie som gör det, och det är inte givet heller att det är en bibliotekarie som är webbredaktörer och faktiskt lägger ut innehållet, det kan ju hända att man behöver en mix av olika kompetenser. Det behöver man redan idag men det är ju så att det är bibliotekarier som man anställer men jag tror att man skulle behöva fler yrkesgrupper på biblioteket det tror jag och jag tror också för att vara lite, alltså, jag tror att bibliotekarien är hotad det tror jag. (A)

### *3. Bibliotekarien behöver specialkompetens*

I utsagorna hittar vi uppfattningen att bibliotekarierna behöver skaffa sig olika specialkompetens. Detta kopplas samman med möjligheter för yrkets överlevnad som annars anses hotad. Specialkompetensen handlar till viss del om teknisk kunskap men även exempelvis marknadsföring:

[...] vi har det här generalistambitionerna att man ska kunna lite om allt så där men man måste kanske specialisera sig mer på saker som bibliotekarie. Jag vet inte vad det skulle vara det behöver ju inte vara teknik men någon slags medvetenhet kring Internet som teknologi förstår ni vad jag menar? Det ingår ju säkert, ni har ju säkert haft sådana inslag i er utbildning.[...] Men det finns en massa andra yrkesgrupper som slåss om den här kunskapen nuförtiden känner jag. (F)

Vi behöver marknadsförare vi behöver människor som är duktiga på teknik vi behöver, ja pedagoger och det kanske kan räcka med en 20 poängskurs? (A)

### *4. Bibliotekarien behöver minska kontrollen och bjuda in användaren till deltagande*

En utbredd uppfattning är att bibliotekarierna behöver lita på användarnas kunskaper och goda vilja och låta dem delta i uppbyggnaden av till exempel katalogen som bara bibliotekarierna har haft tillträde till tidigare:

Jo men alltså det tror jag, för många är det nog ett ganska stort hinder att släppa in låntagarna också i katalogen för det har varit så länge så att vi har kontrollen och vi sätter ämnesorden vi vet exakt hur en katalogpost ska se ut och det är ju väldigt strikt det där. Jag tycker att det skulle vara roligt om det var lite friare men det finns ett stort motstånd hos ganska många tror jag fortfarande. (E)

En annan del som vi har märkt är kanske att vi inte ska vara så kontrollerande, vi bibliotekarier. Utan vi ska försöka öppna, öppna våra system. Så att andra får ta del av dem också, sluta bevaka det som vårt eget område och pinka in revir utan, varsågod, kom här och gör vad ni vill. Det ni behöver göra för att lära er. (C)

Ja mycket handlar om att skapa en kultur av öppenhet och deltagande och det kan man ju fundera på, vi är ju ganska

slutna om vi pratar om oss som bibliotek. Vi är inte jätteslutna vi försöker ju så mycket det bara går att vara öppna och ta emot förslag t ex på att förändra saker, men det skulle man kunna bli mycket bättre på och öppna upp liksom. (F)

##### *5. Bibliotekarien behöver fortfarande ha viss kontroll*

Trots uppfattningen om behovet av användarinflytande finns det ändå en stark uppfattning om att det behövs viss kontroll. Denna kontroll manifesteras på olika sätt. Det kan handla om att kontrollera vem som släpps in i systemet, att det finns en efterkontroll eller att den bibliografiska kontrollen ska behållas intakt:

Man behöver ju inte vara hyperöppen heller man kan ju släppa in vissa typer av människor. Testa vissa saker på en viss grupp människor som bygger upp någonting [...] Men jag tror inte att man måste vara extremöppen hela tiden man kan sätta gränser för hur öppen man vill vara tror jag. (F)

Vi godkänner ingenting innan det publiceras, däremot så gör vi regelbundna kontroller där vi kollar igenom. Vi gör stickprover vi har abuse-funktion där man kan anmäla det som upplevs som stötande, så tittar vi på det. (D)

Och det är väl också så kanske, någonstans är det realistiskt att tro att man har kontrollerad information och okontrollerad information, på något sätt i samma system, men att man har den kontrollerade informationen också. [...] Däremot så menar jag kanske att det finns viss bibliografisk information som ändå man som professionell bibliotekarie ska kunna ha kontroll över. (B)

##### *6. Behov av medvetenhet kring nya webbverktyg*

Intervjudeltagarna uppvisar uppfattningen att det finns ett behov av att bibliotekarier behärskar Bibliotek 2.0-verktygen. Detta är nödvändigt dels för att bibliotekarien ska bli en bättre informationsspecialist, dels för att kunna hjälpa användaren:

[...] vi tycker att vi är bäst på att söka information, vi är informationsspecialister vi säger att kom hit vi kan hitta och så visar det sig att det kan vi inte alls för vi kan inte nätet vi

kan liksom inte verktygen på nätet och vi har inte ens riktigt förstått att människor gör andra saker de har liksom andra kulturvanor idag än bara för några år sen och på något sätt så speglar ju det här med Webb 2.0 just den grejen. (A)

Och någonstans så tror jag att det bottnar i för att vi ska komma vidare då i biblioteket så måste vi själva fundera på vad vi vill lära oss och vad vi bör lära oss [...] (A)

### 5.2.3 UPPFATTAR DU BIBLIOTEKETS WEBBPLATS SOM EN MÖTESPLATS?

De uppfattningar vi funnit i utsagorna har olika fokus på vad bibliotekets webbplats är – ett demokratiskt mervärde eller ett mer praktiskt verktyg. De skiljer sig åt huruvida webbplatsen kan bli en mötesplats eller ej.

#### *1. Kommunikation skapar demokratiska mervärden*

Denna uppfattning särskiljer inte den fysiska och den virtuella mötesplatsen, utan intervjudeltagarna formulerar snarare hur dessa två mötesplatser samverkar. Uppfattningen handlar om hur mötesplatsen möjliggör att alla kan komma till tals och att det händer något i kommunikationen mellan människor vilket är ett mervärde i sig. Det finns en positiv syn på mötesplatsen och de möjligheter som den ger. Det handlar om hur det föds idéer i samtalet både mellan användarna själva och mellan bibliotekarien och användarna och att ny kunskap skapas:

Det är ju jättemycket som handlar om kommunikation, i verkligheten. Och så vill man upprepa det på nätet. Och sen så händer nya grejer på nätet som man sen vill upprepa i verkligheten så det är ju liksom ett sådant här givande och tagande hela tiden. Och så är det ju olika grupper då. Det finns ju en ny grupp som har varit på nätet jättelänge och kanske inte har kommunicerat så mycket utan de har farit omkring där solo. Men plötsligt så kan man träffa varandra. Och då blir det ju möjligheter för en speciell grupp av människor som kanske inte har haft samma chans och visa vad de kan eller kanske har varit blyga eller det är ju alla möjliga olika behov som ska tillfredställas. (C)

Det är ju mötet mellan människor, oavsett om det sker fysiskt eller på webben, det är ju där intresset uppstår på något sätt,

att man samlas kring någonting. Se alla diskussionsgrupper och så som lever på nätet alla communities, sådant där, man samlas kring ett ämne eller man vill träffa andra människor.

(D)

## *2. Webbplatsen som en grund för praktiska nyttoverktyg*

Denna uppfattning har en mer praktisk vinkel på mötesplatsen i form av mer tydliga instrument för särskilda ändamål. Biblioteket skapar verktyg för en användargrupp som är till nytta för den gruppen:

Jag skulle kunna tänka mig att vi erbjöd ett kit med saker för en forskargrupp t ex ok här har ni en socialbokmärkestjänst så ni kan dela era vetenskapliga artiklar med varandra och liksom sätta etiketter hur ni vill och liksom bygga upp ett eget bibliotek för den gruppen. Här har ni en wiki med plats där ni kan bygga upp en dokumentation av era protokoll som ni använder när ni har era laborationer. För en sådan specifik grupp det är ju inget som behöver vara öppet för (bibliotekets namn – förf. anm.) eller för resten av världen utan det kan vara just för den gruppen. För det är ju en liten gemenskap en forskargrupp t ex eller en läkarstuderande grupp där de har ett projektarbete de skulle man kunna förse de med ett sådant kit för den gruppen. (F)

Jaa, många av de här grejerna testar vi ju och använder, och uppmanar studenterna att använda också. För att det är mycket av det som är perfekt när man pluggar. Till exempel att gemensamt skriva på dokument. Den möjligheten har ju faktiskt inte funnits tidigare. Så det är ju någonting nytt som vi tror kan bli bra. (C)

## *3. Biblioteket ska agera aktivt på andra mötesplatser*

Inom denna uppfattning är intervjudeltagarna skeptiska till huruvida bibliotekets webbplats kan fungera som en mötesplats. Istället ska bibliotekarien finnas på andra webbplatser och representera biblioteket. Uppfattningen bygger på att det är svårt att skapa en bra mötesplats, det finns redan uppbyggda fungerande mötesplatser där bibliotekarien istället ska agera:

[...] det är svårt att bygga communities på nätet det är ju en konstform och något som man behöver öva på det är inte något som man bara startar och liksom hoppas på att folk ska hoppa på. Det är snarare som jag sa i början där att det hand-

lar snarare om att man ska bli aktiv där folk redan är för där är det svårt att konkurrera tror jag. Jag har svårt att se vilka som skulle gå med i (bibliotekets namn – förf. anm.) och bibliotekets community för att diskutera någonting. Däremot pratar de om bibliotekssaker och studiesaker i en massa andra communities kanske, vad vet jag, där man ska vara närvarande. (F)

Jag tänker på alla bokcommunities eller folk som pratar om litteratur som poppar upp helt oberoende av vad bibliotek gör för någonting öh, och då gäller det att komma in där inte som någon som kommer och bestämmer utan man kan hjälpa till med någonting som guide eller... det är väl lite av min förhoppning. (F)

Det är ju en överlevnad för biblioteken med alla de projekten som pågår, med att bygga webbplatser runt det här 2.0. att hur sjutton får vi folks uppmärksamhet när allt annat lockar. Hur knyter vi dem till oss, ungefär som ett privat företag tänker att hur sjutton attraherar vi köpare till vår produkt. Så måste biblioteken också kunna tänka för att kunna skapa den platsen, för att se om folk faktiskt är intresserade av att komma dit. För det vet vi ju inte riktigt ännu. [...] Vi kanske ska finnas på Lunarstorm eller vi ska finnas i Second Life, också, representerade. (D)

Nedan presenterar vi en tabell för att åskådliggöra kategoriernas relation till varandra. Uppfattningarna är lika mycket värda, ingen väger tyngre än någon annan.

Ingångsfrågor	Beskrivningskategorier
<p><b>1. Hur definierar du Bibliotek 2.0?</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bibliotek 2.0 innebär användarvänligare bibliotekssystem</li> <li>• Bibliotek 2.0 handlar om ömsesidigt lärande</li> <li>• Bibliotek 2.0 innebär ett nytt sätt att tänka</li> <li>• Bibliotek 2.0 innebär egentligen inte något nytt</li> </ul>
<p><b>2. Ser du någon påverkan på yrkesrollen i och med Bibliotek 2.0?</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bibliotek 2.0 innebär en individualisering av yrkesrollen</li> <li>• Andra yrkesgrupper behövs på biblioteket</li> <li>• Bibliotekarien behöver specialkompetens</li> <li>• Bibliotekarien behöver minska kontrollen och bjuda in användaren till deltagande</li> <li>• Bibliotekarien behöver fortfarande ha viss kontroll</li> <li>• Behov av medvetenhet kring nya webbverktyg</li> </ul>
<p><b>3. Uppfattar du bibliotekets webbplats som en mötesplats?</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kommunikation skapar demokratiska mervärden</li> <li>• Webbplatsen som en grund för praktiska nyttoverktyg</li> <li>• Biblioteket ska agera aktivt på andra mötesplatser</li> </ul>

1. Tabell över beskrivningskategorierna

## **6. STRUKTURERING AV RESULTAT**

För att fullfölja den fenomenografiska ansatsen kommer vi i detta kapitel att göra ytterligare en analys för att kategorisera beskrivningskategorierna. Sist i kapitlet belyser vi analysens resultat genom att strukturera dem i en tabell.

### **6.1 TVÅ UPPFATTNINGSKATEGORIER UR TRE PERSPEKTIV**

Efter att vi kommit fram till våra beskrivningskategorier som är vårt resultat har vi gjort en ytterligare analys och funnit mönster och underliggande strukturer som beskriver kollektiva uppfattningar i materialet. Vi har utifrån dessa mönster byggt ett nytt kategorischema. Uppfattningskategorierna kategoriserar beskrivningar av uppfattningar utifrån huruvida Bibliotek 2.0 påverkar i stor respektive liten utsträckning. Dessa kallar vi uppfattningskategori A – som representerar en stor påverkan – och B – som representerar en liten påverkan. I vår analys av den underliggande strukturen har vi uttytt tre perspektiv på uppfattningskategorierna. De handlar om bibliotekariens uppfattningar om biblioteket som institution, bibliotekariens uppfattningar om sin yrkesroll och bibliotekariens uppfattningar om användaren. Vi vill passa på att klargöra att vi i analysen rubricerar utifrån det perspektiv som vi utgår ifrån.

### **6.2 BIBLIOTEK 2.0 PÅVERKAR BIBLIOTEKET SOM INSTITUTION I STOR UTSTRÄCKNING**

Under detta perspektiv har vi funnit två beskrivningar av uppfattningar som handlar om att biblioteket påverkas i stor utsträckning av fenomenet. Utsagorna präglas av uppfattningen att Bibliotek 2.0 är ett positivt måste. Uppfattningarna handlar om Bibliotek 2.0 som idéer som påverkar hela biblioteket och som något som behövs för bibliotekens överlevnad.

#### **6.2.1 BIBLIOTEK 2.0 GENOMSYRAR HELA BIBLIOTEKSORGANISATIONEN**

Inom denna beskrivning ryms uppfattningar om hur bibliotekarier i och med Bibliotek 2.0 måste tänka på ett nytt sätt i sitt dagliga arbete. Uppfattningen rör både hur bibliotekskatalogens funktioner bör förändras för användarnas deltagande och hur bibliotekarier bör återanvända material som tidigare varit knutet i tid och rum för att lägga upp på bibliotekets webbplats. Tanken att bjuda in till interaktivitet inom alla delar av organisationen betyder att hela organisationen behöver ha samma synsätt:

I någon mån måste det ju genomsyra hela biblioteket, för jag menar det handlar ju om vårt, de verktyg som man har för att kommunicera med sina användare. (B)

[...] mycket av det här handlar för mig om innovation så där har jag kommit på. Jag har funderat på det hur kan biblioteken vara uppfinningsrika och vara innovativa organisationer och hänga med inte bara i den tekniska utan i den sociala utvecklingen också men som styrs en hel del av den tekniska utvecklingen. (F)

[...] det här tror jag är så genomgripande så vi måste, vi måste, vi måste göra någonting [...] Ja, jag tror att det är ett nytt synsätt ja för biblioteken, det tror jag. Jag tror att det påverkar biblioteken ganska radikalt. (A)

### **6.2.2 FÖR ATT ÖVERLEVA MÅSTE BIBLIOTEKET VARA EN INSTITUTION I TIDEN**

Bibliotek 2.0 innebär ett sätt för biblioteket att överleva som institution. Intervjudeltagarna uttrycker att biblioteken måste satsa på detta för att hänga med i utvecklingen. Oftast ses det inom denna uppfattning som det inte finns något val, det handlar om en överlevnadsstrategi. Då måste biblioteken finnas på nätet och marknadsföra sig på det sättet:

Vi måste vara en institution i tiden annars kan vi lägga ner biblioteken. (A)

Men jag tror ju att Webb 2.0 är på sätt och vis till och med är någon slags överlevnadsstrategi för biblioteken [...] (B)

Vi får höra ganska ofta, varför ska vi vara på Internet för vi kan ju ändå inte konkurrera med det. Nej, men vi kan delta i det. Vi kan bidra med det för vår omvärld är där. Och stänger vi dörren då är vi rökta. (D)

### **6.3 BIBLIOTEK 2.0 PÅVERKAR BIBLIOTEKET SOM INSTITUTION I LITEN UTSTRÄCKNING**

Detta perspektiv på uppfattningskategori B ser inte så stor påverkan på biblioteket utan snarare att det går att plocka ut vad man vill från fenomenet.

### **6.3.1 BIBLIOTEK 2.0 ÄR INGENTING NYTT UTAN VAD MAN GÖR DET TILL**

Inom denna uppfattning upplevs Bibliotek 2.0 som något biblioteken kan plocka valfria delar från och kalla det 2.0. Det uppfattas inte som något nytt för biblioteken utan som en utveckling av vad de redan gör:

Det blir en bubbla, det är det många som tycker. Vad är det här, det är ingenting. För att, tidigare har vi ju pratat med varandra och tidigare har vi försökt få folk att vara delaktiga och vi har e-postat och vad är det för skillnad. Fast jag tycker liksom det är inte intressant att hålla på så där. Det intressanta är att ta fasta på liksom det som är, på något sätt plocka ur pärlorna ur det här. (C)

### **6.4 BIBLIOTEK 2.0 PÅVERKAR BIBLIOTEKARIERNAS YRKESROLL I STOR UTSTRÄCKNING**

Uppfattningskategori A ur detta perspektiv beskriver olika sätt hur yrkesrollen påverkas av fenomenet Bibliotek 2.0. Uppfattningarna behandlar en förändring i synen på bibliotekarien som individ och hur användarinflytandet gör servicen bättre. Det finns också uppfattningar om hur kontrollförutsättningar förändras för bibliotekarien och att det behövs en bättre omvärldsbevakning.

#### **6.4.1 INDIVIDEN I DET KOLLEKTIVA**

Här ryms uppfattningar som rör individualiseringen av bibliotekariens yrkesroll i och med Bibliotek 2.0. Intervjudeltagarna uttrycker att en stor förändring av yrkesrollen är dels samarbetet med användarna, dels den egna profileringen:

[...] dels vill folk dela med sig, dels tror jag att folk gärna vill ta del av andras erfarenheter. [...] Sedan så ger det en lite annan bild av oss också tycker jag, det blir en lite personligare bild av biblioteket [...] (E)

Man pratar mycket om kollektiv intelligens och grupper ska samarbeta och kollaborationer men det är mycket individualistiskt känner jag. (F)

#### 6.4.2 ANVÄNDARINFLYTANDE GER BÄTTRE SERVICE

Intervjudeltagarnas utsagor visar på hur användarinflytandet påverkar yrkesrollen genom det samtal som skapas mellan användare och bibliotekarie. Bibliotekariens närvaro och möte med användaren är grundläggande för att ta vara på användarens deltagande. Samtalet ger en löpande feedback som ger bibliotekarien mer kunskap om vad användaren vill ha och genom det ge användaren bättre service:

Det borde vi bli mycket bättre på för vi skulle vinna på det, vi skulle få bättre service här på biblioteket för vi skulle lära oss mer om vad våra användare vill ha för någonting för det blir ju lätt att man gissar sig fram en hel del. Man gör kanske någon enkätundersökning då och då eller någon användbarhetsundersökning om det är något speciellt system så men man vill ha löpande feedback det är ju det här med den eviga betan att biblioteksverksamheten ska vara i ständig förändring. (F)

Jag vill väl att det ska vara mer användarstyrt, ja. Mm, att vi ska bli bättre på det, att vi inte ska vara en egen ö där vi håller på med vårt utan att vi ska öppna, både på webb och i verklighet. (C)

#### 6.4.3 ANVÄNDARINFLYTANDE KONTRA KONTROLL

Denna beskrivning präglas av en ambivalens kring användarinflytandet och bibliotekariens kontroll. Samtidigt som det uppfattas som nödvändigt att bjuda in användaren så är det inte självklart att göra det fullt ut och att bjuda in alla. Intervjudeltagarna uppfattar också att det finns ett motstånd hos andra bibliotekarier inom biblioteksvärlden. Flera av intervjudeltagarna anser sig själva som radikala när de talar om att släppa in användarna:

Och mycket tror jag handlar om det med som bibliotekarie och som anställd på biblioteket så måste man våga släppa kontrollen. Vi vill gärna kontrollera allt vi vill muta in det, vi vill klassificera det, vi sätter ämnesord, liksom vi har hela världen i SAB. (D)

Nä, alltså det är ju en väldigt, radikal idé. [...] Men det var väl lite grand det här att man För Guds skull, se till att hålla det här som en ren och professionell och högkvalitativ kata-

log. Jag vet inte det är ett ganska negativt synsätt för det är att man tror att så snart man släpper in användare så kommer liksom hela verksamheten att rasa. Och jag vill ju hellre se den här experten på andra världskriget som faktiskt tillför katalogen någonting och jag ser liksom ingen motsättning så va. (B)

#### **6.4.4 BIBLIOTEKARIEN SKA VARA MEDVETEN OM OMVÄRLDEN**

Ett mönster i utsagorna är uppfattningen att bibliotekarien behöver hänga med i den tekniska utvecklingen för att inte hotas av andra yrkesgrupper som har den kompetensen. Bibliotek 2.0 ses som en ideologi men medlet för att nå dit är tekniska verktyg som bibliotekarien måste behärska. Samtidigt visar intervjudeltagarna på uppfattningar att bibliotekarien behöver veta hur användarens kulturvanor ser ut för att kunna möta upp och svara mot förväntningar:

[...] man måste bli snabbare på att anpassa sig. Och successivt framför allt, plocka in omvärlden, vad är det som händer i omvärlden, vad är det för trender som påverkar. (D)

### **6.5 BIBLIOTEK 2.0 PÅVERKAR BIBLIOTEKARIERNAS YRKESROLL I LITEN UTSTRÄCKNING**

Vi har också sett mönster i utsagorna om att yrkesrollen inte förmodas påverkas nämnvärt av Bibliotek 2.0. Det visas i detta perspektiv under uppfattningskategori B.

#### **6.5.1 FÖRÄNDRAR INTE ARBETSUPPGIFTERNA I GRUNDEN**

Här uppfattar intervjudeltagarna hur bibliotekarien fortfarande arbetar med intresset att förmedla information och hjälpa användaren att hitta vilket inte ändras i och med Bibliotek 2.0. De uttrycker att det bara blir ett annat forum för samma arbetsuppgifter:

Nej, jag tror inte att det påverkar jag tror ändå alltid att kärnan kommer att vara att hjälpa till att hitta information. (E)

## **6.6 BIBLIOTEKARIERNA UPPFATTAR ATT BIBLIOTEK 2.0 PÅVERKAR ANVÄNDARNA I STOR UTSTRÄCKNING**

Inom detta perspektiv har vi funnit två beskrivningar av uppfattningar som dels handlar om användarens kunskaper, dels att det skapas något nytt i mötet med användaren.

### **6.6.1 DET SOCIALA SAMSPelet GER MERVÄRDE**

I utsagorna kan vi utläsa att bibliotekarierna uppfattar användarnas delaktighet och inflytande som avgörande för det sociala samspelet. Det är i mötet mellan användare eller mellan användare och bibliotekarier som den positiva utvecklingen sker:

Därför är det så att biblioteken är till för låntagarna eller studenterna, då måste det ju vara relevant för dem. Det känns som att, och det blir det genom att man själv får delta och att man själv får påverka. [...] Så det handlar väldigt mycket om samtal, om kommunikation och att man liksom tillsammans går in i någonting och utvecklas. (C)

### **6.6.2 ANVÄNDARENS KUNSKAP ÄR VÄRDEFULL**

Intervjudeltagarnas utsagor tyder på en annorlunda syn på användarnas kunskap i och med Bibliotek 2.0 då denna blir användbar som likvärdig bibliotekariernas kunskap:

Taggarna kan vara värda lika mycket som de ämnesord eller klassifikationstermer som en bibliotekarie lägger på en post. Men att man ändå har båda delarna så att säga. (B)

## **6.7 BIBLIOTEKARIERNA UPPFATTAR ATT BIBLIOTEK 2.0 PÅVERKAR ANVÄNDARNA I LITEN UTSTRÄCKNING**

Under detta perspektiv har vi funnit en uppfattning som betonar osäkerheten i om användaren verkligen är intresserad av att delta.

## 6.7.1 SKEPSIS GENTEMOT ANVÄNDARENS VILJA TILL ENGAGEMANG

Flera intervjudeltagare visar på en skepsis vad gäller användarens intresse för att engagera sig på bibliotekets webbplats. På samma gång uppvisar intervjudeltagarna uppfattningar om att alla användare inte förmodas engagera sig utan att vissa kan känna sig utestängda:

Men näe, det tänker jag ibland att det här är världens hausse och alla ska var inne och delta och vill man det egentligen, jag är inte helt säker på det. Eller jo, jag hoppas ju det men, jag är osäker på hur genomslaget blir. (C)

[...] ofta sätter det ju en agenda eller en ton när någon kommenterar något på ett visst sätt så vågar ingen annan komma in. (F)

Nedan har vi skapat ytterligare en tabell, denna gång utifrån kapitlets resultat av kollektiva uppfattningar. Beskrivningarna av uppfattningarna i tabellen har till syfte att belysa kategorierna A och B.

Perspektiv	Uppfattningskategori A Bibliotek 2.0 påverkar i <b>stor</b> utsträckning	Uppfattningskategori B Bibliotek 2.0 påverkar i <b>liten</b> utsträckning
<b>Bibliotekariernas uppfattningar om biblioteket som institution</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bibliotek 2.0 genomsyrar hela biblioteksorganisationen</li> <li>• För att överleva måste biblioteket vara en institution i tiden</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bibliotek 2.0 är ingenting nytt utan vad man gör det till</li> </ul>
<b>Bibliotekariernas uppfattningar om bibliotekariens yrkesroll</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Individerna i det kollektiva</li> <li>• Användarinflytande ger bättre service</li> <li>• Användarinflytande kontra kontroll</li> <li>• Bibliotekarien ska vara medveten om omvärlden</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Förändrar inte arbetsuppgifterna i grunden</li> </ul>
<b>Bibliotekariernas uppfattningar om användaren</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Det sociala samspelet ger mervärde</li> <li>• Användarens kunskap är värdefull</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Skepsis gentemot användarens vilja till engagemang</li> </ul>

2. Tabell över uppfattningskategorierna utifrån tre perspektiv

## 7. DISKUSSION

I detta kapitel diskuterar vi vårt resultat utifrån tidigare forskning om Bibliotek 2.0 och bibliotekariens yrkesroll. Vi har utifrån våra frågeställningar delat in diskussionen i olika avsnitt. Vi vill på detta sätt visa hur vi tycker att våra resultat svarar på frågeställningarna och föra diskussionen utifrån dem. Sedan återknyter vi till vårt syfte och den övergripande frågeställningen. Vidare i kapitlet presenterar vi våra slutsatser. Vi avslutar kapitlet med att reflektera över hur väl vi anser att genomförandet av uppsatsen har fungerat.

### 7.1 HUR SER UPPFATTNINGARNA OM HURUVIDA BIBLIOTEKARIENS YRKESROLL PÅVERKAS AV BIBLIOTEK 2.0 UT?

Resultatet vi fått besvarar vår första frågeställning genom de två uppfattningskategorierna. I uppfattningskategori A rör samtliga uppfattningar variationer av hur påverkan kan se ut. Samtliga uppfattningar handlar ur detta perspektiv om att påverkan på yrkesrollen är stor men vi ser variationer i vårt material på vilket sätt påverkan är stor.

I jämförelse med tidigare forskning av yrkesrollens förändring ser vi att uppfattningskategori A skiljer sig ganska mycket på så vis att den forskning vi gått igenom till största del handlar om att yrkesrollen inte påverkas i grunden av den tekniska utvecklingen. Vi tror att detta beror på att både forskningen och våra egna intervjudeltagare formulerar Bibliotek 2.0 som en ny biblioteksideologi, ett nytt sätt att tänka, och att tekniken inom fenomenet bara är ett verktyg. Bibliotek 2.0 handlar inte om teknik säger Giger (2006, s. 28), därför påverkar det yrkesrollen i större utsträckning och på ett annat sätt än vanlig IKT-utveckling.

Bibliotekarierollen går mot att bli alltmer pedagogisk. Eftersom användaren kan göra avancerade sökningar på egen hand idag så anses bibliotekariekompetensen gå mot en förstärkt pedagogisk roll vilket Sundins text tar upp (2006, s. 78). I vårt material har vi också sett en sådan tendens men fokuseringen har snarare varit på användarinflytande och att bibliotekarien ska vara närvarande för användaren. Denna närvaro kan förvisso tolkas som pedagogisk men inte enbart. Forskningen tar inte upp intresset i att släppa in användaren, därför är det svårt att göra en direkt jämförelse med hur de ser på yrkets utveckling i och med detta. När forskningen tar upp den pedagogiska bibliotekarien tar de inte hänsyn till att användare på egen hand är med och skapar och medverkar på exempelvis webbplatsen.

Den användarundervisning som Sundin pekar på tar inte hänsyn till användarens kunskaper. Det finns stora pedagogiska drag inom Bibliotek 2.0 men de

fokuserar på användaren. Om användaren bidrar i systemen behöver användaren inte undervisas på samma sätt. Om systemen blir användarvänligare kommer inte undervisningsmaterial komma till lika stor användning. Bibliotekarien behöver inte lära användaren bibliotekets tankesätt eftersom det mer fokuserar på hur användaren tänker och anpassar sig efter det. Systemet i sig blir mer pedagogiskt. Vårt material uttrycker uppfattningar som hela tiden tar hänsyn till användaren. Det som däremot är ett pedagogiskt drag inom Bibliotek 2.0 är utbildning i informationskompetens. Maness beskriver hur bibliotekarien kommer att få nya typer av okontrollerat material i samlingarna, såsom bloggar (2006). Det kräver informationskompetens och undervisning. I vårt material har vi inte funnit tydliga uppfattningar som stöder detta förändrade pedagogiska arbete för bibliotekarien.

Den beskrivning inom uppfattningskategorin om stor påverkan som behandlar att användarinflytandet ger bättre service anser vi stämmer överens med forskningen som beskriver hur bibliotekarier anser att yrket går ut på att ge god service till användaren (Jones 2003, s. 11). Den service som användarinflytandet genom Bibliotek 2.0 innebär går längre i sin servicetanke än vad forskningen om bibliotekarierollen visar men syftet är det samma. Bibliotekariens yrkesroll påverkas av att bjuda in användaren men samtidigt är det den service som bibliotekarierollen handlar om.

Beskrivningen av uppfattningen att bibliotekarien blir en individ i det kollektiva anser vi vara en stor påverkan på yrkesrollen. Denna uppfattning är tydlig i vårt material. I forskningen kan vi däremot inte se en liknande tanke. Det kan bero på att de inte har ett bibliotekarieperspektiv i forskningen om 2.0 utan snarare ett institutionsperspektiv. Vi tycker att uppfattningen om den profilerade och individualiserade bibliotekarien är en tankeväckande påverkan som kan innebära en intressant utveckling av yrkesrollen.

Maness tar upp hur bibliotekarierollen genomgår ett paradigmskifte i och med öppnandet av kataloger och samlingar för användaren, att det kommer att revolutionera yrket (Maness 2006). Vår uppfattningskategori A visar på en stor påverkan men ingen uppfattning uttrycker denna revolutionerade syn på Bibliotek 2.0. Snarare uttrycks det som en evolution.

Uppfattningskategori B visar å andra sidan den kontrasterande uppfattningen att arbetsuppgifterna inte förändras i grunden. Forskningen pekar på att arbetsuppgifterna inte påverkas av teknikutvecklingen utan istället utvecklas i takt med den. Anledningen till att uppfattningen i kategori B inte ser en påverkan tycker vi är en återspeglning av vårt tidigare resonemang om att de uppfattar Bibliotek 2.0 som ett tekniskt verktyg snarare än en ideologi, därför går det att enkelt anpassa sig och arbeta vidare med samma arbetsuppgifter.

## 7.2 HUR UPPFATTAR BIBLIOTEKARIER ANVÄNDARENS NÄRVARO PÅ BIBLIOTEKSWEBBEN?

Under vår andra frågeställning frågar vi efter närvaron på bibliotekswebben eftersom vår förförståelse till uppsatsen inledningsvis grundade sig i att Bibliotek 2.0 var ett webbrelaterat fenomen. Efter att vi tagit del av olika texter om Bibliotek 2.0 och gjort våra intervjuer har vi även fått ta del av tankar om att fenomenet kan existera också i det fysiska biblioteket. Denna uppfattning visar sig också i de svar vi fått.

Vi ser en tydlig uppfattning om bibliotekariens kontroll gentemot användaren som svaret på frågan om hur användarens närvaro uppfattas. När vi planerade vår uppsats hade vi en föreställning om att det kunde finnas en kontrollaspekt mellan Bibliotek 2.0 och bibliotekarierna. Vi valde att inte använda oss av ordet kontroll och fråga direkt om det under intervjuerna eftersom det kan uppfattas som negativt och för att vi inte skulle förutsätta att det fanns en sådan konflikt. Men våra intervjudeltagare tog själva upp denna konflikt och använde sig av ordet kontroll. I uppfattningskategori A kan vi se hur användarens närvaro påverkar bibliotekarien i stor utsträckning genom att kontrollen av information luckras upp.

Giger, Maness och Habib skriver om hur man inom Bibliotek 2.0 arbetar bort de hierarkier som de säger finns i dag mellan bibliotekarien och användaren. Giger förklarar att bibliotekarierna måste känna förtroende för användaren och att båda parter lär av varandra utan hierarkier (Giger 2006, s. 86). Maness är inne på samma spår när han säger att han tror att fokus kommer att skifta från kontrollerad tillgång till samlingarna till underlättandet av att flytta information (Maness 2006). Habib talar om att det fysiska akademiska biblioteket har två funktioner att fylla, förutom den akademiska fyller biblioteket även en roll som social mötesplats för studenterna. Detta vill han uppnå även på webben och då förklarar han att biblioteket måste tillhandahålla verktyg som är auktoritetsfria som exempelvis bloggar, wikis och interagerbara OPAC:s (Habib 2006, s. 33f).

Den kontrollerande bibliotekarien är en negativ bild som Giger, Maness och Habib vill komma bort ifrån och som de menar kan ske med hjälp av 2.0. Uppfattningarna i vårt material visar på samma vilja men till skillnad från forskningen ser vi tydliga uppfattningar om att viss kontroll fortfarande är nödvändig. Våra intervjudeltagare talar exempelvis om att användaren ska få skriva taggar och kommentera i bibliotekskatalogen. Användaren ska vara med och bygga deltagararkitekturen som Giger kallar användarens möjlighet till medskapande, men vi ser uppfattningar om att vissa kontrollfunktioner ska finnas och att vissa användare kan få större tillgång än andra. Uppfattningarna i materialet betonar att hierarkin mellan bibliotekarier och användare ska för-

svinna och att användarens kunskap är lika mycket värd som bibliotekariens, men vi ser ett kontrollerande steg däremellan. Denna tvetydighet om att intervjudeltagarna talar om att släppa på kontrollen men inte fullt ut tolkar vi som en osäkerhet kring vad det kan innebära att öppna för användarens deltagande. Den osäkerhet vi ser bland våra intervjudeltagare är något som vi inte ser i forskningen vilket vi tror kan bero på den rörelse som Crawford talar om. Fenomenet "Bibliotek 2.0" är fortfarande så nytt att de som hunnit skriva om det till största del är positiva till utvecklingen och har därför ett relativt okritiskt förhållande till fenomenet. Det tror vi kan vara en anledning till att den tidigare forskningen inte visar upp de tecken som vi ser i vårt material om konflikten av villkorat deltagande för användaren.

### **7.3 HUR UPPFATTAR BIBLIOTEKARIER DET SOCIALA SAMSPelet PÅ BIBLIOTEKSWEBBEN I OCH MED BIBLIOTEK 2.0?**

Även här frågade vi om webbplatsen men fick svar som behandlade det sociala värdet både i det fysiska och virtuella. På liknande sätt skriver Habib om att ta bort gränsdragningen mellan det fysiska biblioteket och dess webb (Habib 2006, s. 33f). Vilket också Casey och Savastinuk är inne på (2006, s. 42).

Svaret på denna frågeställning ser vi både i uppfattningskategori A om stor påverkan, och i uppfattningskategori B om liten påverkan. I kategorin om stor påverkan handlar det om att det sociala samspelet ger mervärde för användaren. I och med att användaren lättare kan kommunicera med andra användare eller med bibliotekarierna via Bibliotek 2.0 så uppfattar intervjudeltagarna att det händer något i kommunikationen. Uppfattningarna handlar om att ny kunskap bildas i möten mellan människor. I forskningen beskrivs detta hur samarbete skapar större förståelse än summan av de deltagande (Giger 2006, s. 31). Uppfattningarna i vårt material är väldigt positiva till de möjligheter samtal och kommunikation ger. De visar att detta mervärde är något verkligt berikande och utvecklande. Vi tycker oss se att intervjudeltagarna går längre i sina förhoppningar än vad forskningen gör. Giger uppfattar samtalet som demokratiskt där alla lär av varandra (s. 86). Ett demokratiskt mervärde är stort i sig men vi tycker att vårt material tyder på en än större tro på vad som sker på individnivå, ett mervärde för den enskilde, som sedan kan komma andra till dels.

Vidare beskriver forskningen vikten av kollektiv intelligens. Giger tar upp exemplet om Wikipedia där användarna bidrar med delar av sin kunskap för att bygga något större tillsammans (s. 32). Han förklarar att det inte bara handlar om att användarna lär av varandra utan även att de kontrollerar varandras bidrag.

I beskrivningen av uppfattningen visar vi att användarens kunskap är lika mycket värd som bibliotekariens, vilket då är en byggsten att låta den kollektiva intelligensen växa på.

Den kontrasterande uppfattningen vi ser i kategorin om liten påverkan som handlar om intervjudeltagarnas skepsis mot att användaren överhuvudtaget vill engagera sig på bibliotekets webbplats. Denna skepsis finns inte representerad i forskningen. Anledning till det kan vara att forskningen tittar mer på engagemang i form av etiketter och deltagande i bloggar och wikis, medan vi genom våra frågor har fått ta del av uppfattningar om hur bibliotekets webbplats kan fungera eller inte fungera som en social mötesplats. Denna osäkerhet hos intervjudeltagarna kan också bero på att de inte vågar tro på en bibliotekscommunity eftersom det fortfarande ligger i framtiden.

#### **7.4 VILKA UPPFATTNINGAR OM BIBLIOTEK 2.0 FÖREKOMMER BLAND BIBLIOTEKARIER?**

Vi anser att vi har fått svar på vårt syfte om att ta reda på hur bibliotekarier uppfattar Bibliotek 2.0 genom de uppfattningar som vi presenterat till våra tre frågeställningar här ovan. Utöver dessa har vi tagit del av ytterligare uppfattningar som är kopplade till den övergripande frågeställningen och som svarar på mer generella uppfattningar om Bibliotek 2.0. Dessa uppfattningar är kopplade till perspektivet om biblioteket som institution. Vårt intresse låg i att undersöka uppfattningar om det sociala fenomenet Bibliotek 2.0 i kombination med dess eventuella påverkan på bibliotekariens yrkesroll. Genom frågan om bibliotekariernas uppfattningar om Bibliotek 2.0 har vi också fått ta del av uppfattningar om hur det påverkar biblioteket som institution.

Under uppfattningskategori A ser vi en variation av uppfattningar av hur Bibliotek 2.0 påverkar biblioteket som institution i stor utsträckning. Maness och Crawford beskriver motsatta tankar om hur biblioteket måste ta till sig Bibliotek 2.0 för att överleva. Den uppfattning vi har fått fram ur vårt material stödjer Maness tanke om att biblioteket genom Bibliotek 2.0 måste utvecklas i takt med samhället och tillåta användaren att förändra det (Maness 2006). Crawford å sin sida vänder sig ju mot att ge funktionerna i Bibliotek 2.0 sådan tyngd att biblioteket existens är beroende av införandet av dem (Crawford 2006, s. 31).

Uppfattningen att hela biblioteksorganisationen ska genomsyras av Bibliotek 2.0:s tankesätt står i kontrast till uppfattningskategori B:s beskrivning att det inte är något nytt utan snarare vad man gör det till. Den skepsis Crawford har till fenomenet som innebär att det går att se det som enskilda funktioner att applicera snarare än generella begrepp liknar denna uppfattning (2006, s.

4). Vi vill poängtera att uppfattningskategori B inte på något sätt är negativ till Bibliotek 2.0. Den handlar snarare om att plocka ut vissa funktioner varför kategorin beskriver en liten påverkan.

Avslutningsvis tycker vi att vi har kommit fram till intressanta resultat som i vissa frågor stödjer forskningen och i andra går emot den.

## 7.5 SLUTSATSER

Vi har fått fram resultat i form av två uppfattningskategorier ur tre olika perspektiv. Båda uppfattningskategorierna innebär att intervjudeltagarna uppfattar en påverkan i och med Bibliotek 2.0, skillnaden ligger i vilken utsträckning påverkan uppfattas vara, stor eller liten.

Syftet med uppsatsen var att ta reda på hur bibliotekarier uppfattar Bibliotek 2.0. Vi har kommit fram till att de uppfattar fenomenet som något som påverkar både yrkesrollen, relationen till användaren och biblioteket som institution. Yrkesrollen påverkas i och med Bibliotek 2.0 - utifrån våra resultat - genom att fenomenet inte bara är ett verktyg utan en idé, ett tankesätt. När biblioteket bjuder in användaren till medverkande påverkar det relationen mellan bibliotekarie och användare. Bibliotekarien tvingas lita på användarens goda vilja i deltagandet, men våra intervjudeltagare visar på en tvekan om att göra det fullt ut. De menar att man inte får vara naiv och släppa in vem som helst överallt. Yrkesrollen påverkas också genom att den individualiseras. I kontakten med användaren ska bibliotekarien vara en individ och inte gömma sig bakom organisationen. I perspektivet om biblioteket som institution handlar våra resultat om uppfattningar kring Bibliotek 2.0 som en räddning för bibliotekets överlevnad.

Uppfattningarna inom institutionsperspektivet var ett oväntat resultat. Vi frågade inte efter hur institutionen påverkas av Bibliotek 2.0 men vi fann ändå uppfattningar om det i materialet vilket vi tycker är intressant eftersom det visar på att intervjudeltagarna haft andra uppfattningar än vad vi fokuserat på. Vi anser att det ger en bredd till uppfattningarna om fenomenet. Den fenomenografiska ansatsen ger också utrymme för att finna aspekter som inte är fokus för uppsatsens syfte.

Vi har sett att uppfattningskategori A om stor påverkan i större utsträckning än kategori B om liten påverkan liknar tidigare forskning. Framför allt vad gäller forskning om Bibliotek 2.0, men inte i lika hög utsträckning kring forskning om yrkesrollen. Denna uppfattning om stor påverkan tror vi beror på att stora förhoppningar knyts till Bibliotek 2.0. Detta tycker vi tyder på två saker, att det finns en ideologisk syn på fenomenet och en mer pragmatisk syn som

båda ser stora möjligheter för hur biblioteket kan utvecklas. Förhoppningarna knyts till överlevnad för institutionen, att yrket blir tydligare och mer profilerat och till användarinflytandet. Användardeltagandet är det centrala. Användarnas bidrag med kunskap och innehåll till biblioteket tror vi kan kopplas till en stor förhoppning om positiv utveckling av biblioteket.

Inför uppsatsarbetet hade vi en föreställning om att Bibliotek 2.0 var något som kretsade kring webben. Våra resultat visar på uppfattningar som rör fenomenet på fler platser. Vi har urskiljt uppfattningar om fenomenet i det fysiska bibliotekets kontext, på bibliotekets webbplats men också på andra webbplatser utanför bibliotekets ramar. Detta kopplar vi också till den ideologiska syn som finns i uppfattningarna om 2.0 där påverkan sker ur alla våra tre perspektiv. Vi tror fortfarande att det är på webben de stora förändringarna kommer att ske, men med den ideologiska synen på fenomenet så sprider sig tankarna även till det fysiska biblioteket.

Det viktiga inom Bibliotek 2.0 och det som våra resultat visar är hur viktigt användarinflytandet och deltagandet är. Uppfattningarna visar att detta innebär en stor påverkan på biblioteken och för bibliotekarien. Är det en trend, bubbla eller en realitet? Det får framtiden visa, men det kan innebära en stor förändring för biblioteken.

## **7.6 SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER AV UPPSATSEN**

Trots att vi fått ta del av ett antal olika uppfattningar av Bibliotek 2.0 så kan vi inte säga att vi har täckt upp flertalet uppfattningar om fenomenet hos svenska bibliotekarien. Är materialet för stort är risken stor att analysen blir för ytlig. Inom ramen för vår magisteruppsats tycker vi att vårt analysmaterial varit tillräckligt stort för att både få fram olika uppfattningar och göra en bra analys. Ett annat tillvägagångssätt hade kunnat vara att intervjua fler personer under kortare intervjutid för att på så vis ta del av större variation av uppfattningar men med ett lika hanterbart material.

Eftersom Bibliotek 2.0 är ett sådant nytt fenomen så ligger mycket av vad det innebär fortfarande i framtiden. En svårighet har varit att våra intervjudeltagare talat om ting som fortfarande inte är helt i bruk. Vi tycker ändå att det är intressant att undersöka uppfattningarna så som de ser ut idag, det kan ändå vara en relevant diskussion. De bibliotekarien vi intervjuat har kunskap om Bibliotek 2.0 något som är nödvändigt för att de ska kunna ha uppfattningar om fenomenet. På samma gång kan det ha varit ett problem. Vi har ibland fått intryck av att svaren varit färdigformulerade eftersom några intervjudeltagare föreläser om fenomenet. Att få fram den genuina uppfattningen kan därför delvis ha gått förlorad. Vi tycker att ju längre in i intervjun vi kom desto mer

personliga och djupa reflektioner framkom, det inövade och färdigformulerade försvann under intervjuens gång.

Av den anledningen tycker vi att det skulle vara intressant om en liknande studie genomförs längre fram i tiden när (och om) Bibliotek 2.0 praktiserats vid biblioteken ett tag, för att undersöka om bibliotekariers uppfattningar skiljer sig åt från idag. Det skulle då också vara intressant om studien var kontextberoende genom att bara undersöka till exempel folkbibliotekariers uppfattningar om Bibliotek 2.0. Alternativt att man i undersökningen tar hänsyn till bibliotekskontexterna för att få olika bibliotekariers uppfattningar från olika bibliotekstyper och gör en jämförande studie mellan dem.

Vårt syfte var att undersöka hur olika bibliotekarier uppfattar Bibliotek 2.0. Den fenomenografiska ansatsen ger svar på det genom att beskriva variationer av uppfattningar. Dessa uppfattningar kan sedan ses som ett sätt att öka kunskapen om ett fenomen eftersom de ger alternativa resonemang till vad fenomenet kan innebära. Vi hoppas att vi har kunnat berika andras uppfattningar och gett en fördjupad förståelse om vad Bibliotek 2.0 innebär.

## 8. SAMMANFATTNING

Syftet med vår uppsats är att undersöka variationer av uppfattningar om Bibliotek 2.0 hos bibliotekarier i vår studie. Genom detta vill vi studera om - och i så fall hur - yrkesrollen påverkas och hur de uppfattar användarnas närvaro på webbplatsen samt hur denna närvaro leder till ett socialt samspel.

För att kunna besvara syftet har vi formulerat fyra frågor varav den första är av övergripande karaktär.

- Vilka uppfattningar om Bibliotek 2.0 förekommer bland bibliotekarier?
  - Hur ser uppfattningarna om huruvida bibliotekariens yrkesroll påverkas av Bibliotek 2.0 ut?
  - Hur uppfattar bibliotekarier användarens närvaro på bibliotekswebben?
  - Hur uppfattar bibliotekarier det sociala samspelet på bibliotekswebben i och med Bibliotek 2.0?

Vi börjar med att presentera en bakgrund till Bibliotek 2.0. För att kunna ta reda på om Bibliotek 2.0 påverkar yrkesrollen ger vi vidare en fördjupad bild av hur den definieras i tidigare forskning. Den forskning vi presenterar visar på en splittrad bild av vad bibliotekariens yrkesroll innebär. Yrkesrollen anses vara svag och svår att definiera. Vi kan se att det bland annat handlar om service gentemot användarna, att arbeta pedagogiskt och att tekniska verktyg inte påverkar de traditionella arbetsuppgifterna utan att yrkesrollen istället utvecklas parallellt med dessa. I kapitlet presenterar vi även forskning om Bibliotek 2.0. Vi ser att definitionen skiljer sig åt mellan forskare. Grundläggande är att det handlar om användarens deltagande i bibliotekssystemen samt kollektiv intelligens. Forskningen ser på fenomenet både som ett tekniskt verktyg och som en attityd.

Eftersom vi vill undersöka bibliotekariers uppfattningar om Bibliotek 2.0 använder vi oss av en fenomenografisk ansats. Inom fenomenografin använder man sig av kvalitativa intervjuer som transkriberas och analyseras. I materialet söker man efter människors olika uppfattningar om ett fenomen, med det menas att man intresserar sig för hur något upplevs av någon och inte hur detta fenomen generellt uppfattas av en hel grupp. Det handlar om att finna variationer av uppfattningar. Resultatet i en fenomenografisk studie är de olika beskrivningskategorier som man lyckats urskilja ur materialet genom att läsa det upprepade gånger.

Vi har intervjuat sex bibliotekarier som arbetar vid olika typer av bibliotek. Under våra semistrukturerade intervjuer använde vi oss av en intervjuguide med tre ingångsfrågor som vi baserat på våra frågeställningar. Utifrån inter-

vjumaterialet söker vi sedan efter likheter och skillnader.

Vi kommer fram till tretton beskrivningskategorier som visar en variation av uppfattningar om Bibliotek 2.0 där de ibland står i direkt motsättning till varandra. Exempelvis uppfattas Bibliotek 2.0 som ett nytt sätt att tänka, samtidigt som vi funnit uppfattningen om att det egentligen inte innebär något nytt. Ett annat exempel visar uppfattningen att bibliotekarierna måste minska på kontrollen och släppa in användaren i bibliotekssystemen, där den motsatta uppfattningen handlar om att man inte får vara naiv och släppa in vem som helst överallt utan att det fortfarande behövs viss kontroll. Vidare ser vi uppfattningen om att bibliotekariens yrkesroll kommer att profileras i och med Bibliotek 2.0 och att bibliotekarien behöver lära sig nya webbverktyg för att kunna arbeta med fenomenet. Ytterligare en uppfattning handlar om Bibliotek 2.0 som en social mötesplats som ger demokratiska mervärden i de möten och den kommunikation som möjliggörs i och med Bibliotek 2.0. I en motsatt uppfattning ses fenomenet mer som praktiska nyttoverktyg.

Utifrån våra beskrivningskategorier strukturerar vi sedan de kollektiva uppfattningarna i så kallade uppfattningskategorier, A och B. Kategori A innefattar uppfattningar om att Bibliotek 2.0 påverkar i stor utsträckning, medan uppfattningskategori B innefattar uppfattningar om att Bibliotek 2.0 påverkar i liten utsträckning. Vi har vidare funnit att respektive uppfattningskategori ses ur tre olika perspektiv. Där det första perspektivet handlar om intervjudeltagarnas uppfattningar om biblioteket som institution, det andra handlar om intervjudeltagarnas uppfattningar om bibliotekariens yrkesroll och det tredje handlar om intervjudeltagarnas uppfattningar om användaren.

I vår diskussion kopplar vi våra uppfattningskategorier till den tidigare forskningen och finner att våra resultat ibland visar en annan syn på Bibliotek 2.0 och yrkesrollen. Skillnaden anser vi ofta bero på huruvida Bibliotek 2.0 uppfattas som något tekniskt och pragmatiskt eller som något mer ideologiskt.

Våra slutsatser är att Bibliotek 2.0 påverkar bibliotekariens yrkesroll, biblioteket som institution och bibliotekariens syn på användaren i stor och liten utsträckning. En liten påverkan är trots allt en påverkan.

## LITTERATURFÖRTECKNING

### Tryckta källor och hyperlänkar:

Alexandersson, Mikael (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. Ingår i Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar, red. *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Almerud, Peter (2000). Biblioteken, bibliotekarien och professionen – en rapport från fyra nordiska länder. Stockholm: DIK-förbundet.

Anderson, Chris (2007). *Long Tail*. Stockholm: Bonnier Fakta.

Anderson, Nate (2006-09-01). ”Tim Berners-Lee on Web 2.0: ”nobody even knows what it means””. *Ars Technica*. <http://arstechnica.com/news.ars/post/20060901-7650.html> [2007-08-14]

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, red. (2005). *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Birks, Jane & Oesleby, Liz (2003). Out of the box. Ingår i Bridges, Karl, ed. *Expectations of Librarians in the 21<sup>st</sup> Century*. The Greenwood Library Management Collection: Westport. S. 33–36.

Casey, Michael E. & Savastinuk, Laura C. (2007). *Library 2.0 – A Guide to Participatory Library Service*. New Jersey: Information Today, Inc.

Casey, Michael E. & Savastinuk, Laura C. (2006). Library 2.0. *Library Journal*, vol. 131, nr 14, s. 40–42. Även tillgänglig: <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html> [2007-04-26]

Casey, Michael E. (2005). Library 2.0-Like It Or Hate It, It's Public Domain [http://www.librarycrunch.com/2006/05/library\\_20\\_like\\_it\\_or\\_hate\\_it.html](http://www.librarycrunch.com/2006/05/library_20_like_it_or_hate_it.html) [070514]

Crawford, Walt (2006). Library 2.0 and 'Library 2.0'. *Cites and Insights*, vol. 6, nr 2, s. 1–32. <http://citesandinsights.info/civ6i2.pdf> [2007-11-23]

DIK (2007). <http://www.dik.se/yrken/bibliotekarie/yrkesetik> [2007-03-12]

Enmark, Romulo (1991). Yrkesidentiteten och det splittrade biblioteksväsendet. Ingår i Järv, Harry, red. *Bibliotekarieryrket. Tradition och förändring*. Stockholm: Carlsson bokförlag. S. 148–169.

Eskelin, Carina (2002). Bibliotekariens kompetens – en svårbestämd art? *DIK-forum*, nr 17, s. 20.

Giger, Peter (2006). *Participating Literacy. Part 1: Constructing the Web 2.0 Concept*. Karlskrona: Blekinge tekniska institut. Även tillgänglig: <http://www.participationliteracy.com/> [2007-05-06]

Habib, Michael C. (2006). *Toward Academic Library 2.0: Development and Application of a Library 2.0 Methodology*. Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina at Chapel Hill, School of Information and Library Science. (Master's paper of the School of Information and Library Science of the University of North Carolina at Chapel Hill). <http://etd.ils.unc.edu/dspace/handle/1901/356> [2007-03-20]

Jones, Marie (2003). Out of the box. Ingår i Bridges, Karl, ed. *Expectations of Librarians in the 21<sup>st</sup> Century*. The Greenwood Library Management Collection: Westport. S. 11–12.

Järv, Harry (1991). Bibliotekarierollen är sig evigt lik. Ingår i Järv, Harry, red. *Bibliotekarieyrket. Tradition och förändring*. Stockholm: Carlsson bokförlag. S. 28–69.

Larsson, Staffan (1986). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.

Limberg, Louise (2000). Phenomenography: a relational approach to research on information needs, seeking and use. *The New Review of Information Behaviour Research. Studies of information seeking in context*. Vol. 1, s. 51–67.

Limberg, Louise (1998). *Att söka information för att lära – en studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid, 16). Diss. Göteborgs universitet.

Maness, Jack M. (2006). Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries. *Webology*, vol. 3, nr 2. <http://www.webology.ir/2006/v3n2/a25.html> [2007-02-09]

Marton, Ference & Booth, Shirley (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.

O'Reilly, Tim (2005a). Web 2.0: Compact Definition? [http://radar.oreilly.com/archives/2005/10/web\\_20\\_compact\\_definition.html](http://radar.oreilly.com/archives/2005/10/web_20_compact_definition.html) [2007-03-14].

O'Reilly, Tim (2005b). What is Web 2.0? Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. <http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html> [2007-05-04]

Prins, Hans & de Gier, Wilco (1995). *The Image of the Library and Information Profession: How We See Ourselves: An Investigation*. München: IFLA publications: 71.

Smith, Kenneth, A. (2003). Out of the box. Ingår i Bridges, Karl, ed. *Expectations of Librarians in the 21<sup>st</sup> Century*. The Greenwood Library Management Collection: Westport. S. 13–15.

Sundin, Olof (2006). Informationskompetence, ikt og bibliotekarers professionelle ekspertise. Ingår i *Bibliotekarerne. En profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur. S. 77–96.

Swan, Philip (2003). Out of the box. Ingår i Bridges, Karl, ed. *Expectations of Librarians in the 21<sup>st</sup> Century*. The Greenwood Library Management Collection: Westport. S. 7–9.

Thorn Wollnert, Camilla (2003). *Att arbeta med kultur och fritid – En studie av professioner i förändring*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Wikipedia (2007). *Library 2.0*. [http://en.wikipedia.org/wiki/Library\\_2.0](http://en.wikipedia.org/wiki/Library_2.0) [2007-11-01]

Uljens, Michael (1989). *Fenomenografi – forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.

### **Otryckta källor:**

I författarnas ägo återfinns inspelade intervjuer och utskrifter av dessa ljudupptagningar genomförda under februari och mars 2007.

*Vi vill tacka intervjudeltagarna för deras medverkan och vår handledare Alen Doracic för hans tålamod. Tack också till Joakim Alexandersson och Jona Bolin.*

## **BILAGA 1. BIBLIST-FÖRFRÅGAN**

Hej.

Vi är två studenter från Bibliotekshögskolan i Borås som under våren skriver på vår magisteruppsats. Vi skriver om bibliotekariers uppfattningar om fenomenet Bibliotek 2.0. och vi skulle vilja intervjua bibliotekarier som intresserar sig för frågor kring detta fenomen. Finns det någon här som kan hänvisa till tänkbara informanter eller finns det kanske någon som själv är intresserad av att bli intervjuad?

Vi är särskilt intresserade av Bibliotek 2.0 utifrån mötesplatsen på webbsidan och i samband med tänkbara förändringar i yrkesrollen.

Med vänlig hälsning

Anna Bernhem och Linnéa Kuster

## **BILAGA 2. INTERVJUGUIDE**

Berätta om dig själv: Hur länge har du jobbat som bibliotekarie?

Hur länge har du jobbat här? Var utbildade du dig?

### **Ingångsfråga: Hur definierar du Bibliotek 2.0?**

Vad är det nya med Bibliotek 2.0?

Har du några speciella förväntningar på Bibliotek 2.0?

Vad ser du för problem?

Vad ser du för fördelar?

### **Ingångsfråga: Ser du någon påverkan på yrkesrollen i och med Bibliotek 2.0?**

Hur definierar du bibliotekariens yrkesroll?

Har du sett någon förändring i yrkesrollen sedan du började jobba?

Tror du alla på biblioteket kommer att jobba med Bibliotek 2.0?

Ser du problem för yrket i Bibliotek 2.0-perspektiv? Exempel?

Ser du fördelar för yrket i Bibliotek 2.0-perspektiv? Exempel?

### **Ingångsfråga: Uppfattar du bibliotekets webbplats som en mötesplats?**

Vad ser du för mervärden med Bibliotek 2.0?

Har ni särskilda målgrupper ni vill nå?

Hur ska användarna hitta till webbplatsen?

Vilken roll ska bibliotekarien ha på webbplatsen? Vem ska initiera samtal?

Hur mycket inflytande över innehållet ska användarna få?

Ska det vara en viss kvalitet?

Ta upp särskilda delar Bibliotek 2.0, blogg, wiki, etiketter, kommentarer:

Vilka fördelar eller nackdelar ser du med dem?